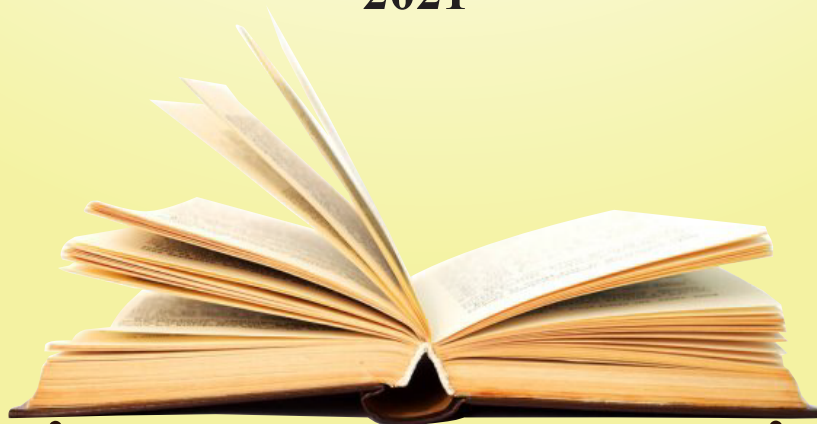

В. Ф. БАРАНІВСЬКИЙ

**КНЯЗЬ ЧОП ДРЕВЛЯНСЬКИЙ–
ЗАСНОВНИК ЧОПОВИЧ
(історія та міфи)**

**Київ-Чоповичі
2021**

В. Ф. БАРАНІВСЬКИЙ

**КНЯЗЬ ЧОП ДРЕВЛЯНСЬКИЙ–
ЗАСНОВНИК ЧОПОВИЧ
(історія та міфи)**

МОНОГРАФІЯ

**Київ-Чоповичі
2021**

УДК 39 (477)
ББК 63.52(4Укр)
Б-24

Автор: В.Ф.Баранівський

Рекомендовано до друку вченою радою ВНЗ «Національна академія управління» (протокол № 5 від 31.08.2021 р.).

**Рецензенти: В.М. Ткаченко, доктор історичних наук, професор;
С.П. Сегеда, доктор історичних наук, доцент;
В.С. Чорний, доктор філософських наук, професор.**

Баранівський В.Ф. Князь Чоп Древянський – засновник Чопович (історія та міфи): монографія. К.: Вид-во ТОВ «Альфа-ПК», 2021, 64 с.

ISBN 978-966-1670-41-7

В першому розділі праці на підставі аналізу історичних письмових джерел іноземних та вітчизняних авторів логічно обґрунтовується історія древлян, Древянського князівства – історичної батьківщини Роду Чопів, чим досягається розуміння їх етнічної автохтонності, стародавності, самотності. Показується видатна роль древлян в становленні руського народу та руської державності. Висвітлюються певні проблеми та суперечності на цьому шляху.

В другому розділі розкривається історія походження Роду Чопів, селища Чоповичі та їх засновника князя-воєводи Чопа Древянського. Доказ здійснюється на підставі використання сучасних наукових методів дослідження, архівних документів, спогадів місцевих автохтонних жителів, результатів археологічних досліджень. Обґрунтовується хибність думки про заснування Чопович нащадком князя Чопа Древянського Гнатом Чопом (16 ст.).

В третьому розділі праці висвітлено процес формування замислу, організації та встановлення пам'ятника засновнику Роду Чопів та селища Чопович княю Чопу Древянському. Підкреслюється, що головна заслуга в цьому належить професору Василю Федоровичу Баранівському.

Монографія адресована працівникам освіти, культури та управління, молоді, а також усім, хто цікавиться історією рідного краю.

УДК 39 (477)
ББК 63.52(4Укр)
© В.Ф.Баранівський, 2021.

ЗМІСТ

Передмова..... 4

Розділ 1.

Древлянщина, Древлянське князівство –

історична батьківщина Роду Чопів.....6

Розділ 2.

Про походження Роду Чопів, селища Чоповичі та

їх засновника князя-воєводу Чопа Древлянського.....19

Розділ 3.

Про встановлення пам'ятника князю

Чопу Древлянському в Чоповичах.....38

Післямова.....58

Додатки.....60

Передмова

Тисячі і тисячі міст та сіл земної планети мають назви, за якими стоять певні історичні події, діячі, засновники ...

Наприклад, відомі історії, легенди про походження та назви таких європейських міст як Берлін, Варшава, Лондон, Рим, багатьох інших.

Маємо інформацію щодо походження українських міст, таких як Київ, Житомир, Львів, Харків, Одеса тощо.

Найбільше назв населених пунктів пов'язано з іменами тих діячів, які заснували їх. Так, наприклад, відомо, що назва столиці України походить від імені легендарного князя Кия, назва міста Житомира – від імені руського дружинника київських князів Аскольда та Діра Житомира, що нібито відмовився служити вбивці Аскольда князю Олегу, сховався в лісах і оселився на високій скелі при злитті рік Кам'янки й Тетерева.

Щодо назви Житомира має вагомі підстави й інша версія. Відомий чеський вчений Павло Йосип Шафарик доводив, що древнє городище – майбутній Житомир – виникло як центр племені житичів, що входило в племінний союз древлян. Назва міста – мир житичів, як і самого племені, основним заняттям якого було хліборобство, виникла із важливої в краї культури – жита, що вирощується із незапам'ятних часів.

Є назви міст, сіл історія походження яких втрачено в часі, чи за певних обставин та причин назви змінювалися чи уточнювалися.

Чоповичам – селищу міського типу Коростенського району Житомирської області, що є нині центром Чоповицької об'єднаної територіальної громади з визначенням назви поталанило. З історичних джерел та легенд відомо, що засновником Чопович був князь-воєвода Чоп, який за заслуги від князя Великого князівства Древланського отримав Землю-Нагороду, на якій і заснував свій Рід та селище.

Але, зауважимо, що особа князя-воєводи Чопа Древланського з причин давності та знищення під час пожежі в Овруцькому замку відповідних документів залишається дещо легендарною, хоча це не принижує його ролі як засновника та родоначальника Чопович. Достеменно відомі численні нащадки та продовжувачі його Роду, що й сьогодні проживають на чопівських землях та за їх межами.

Згадуються та пояснюються й інші легенди щодо назви Чопович.

На сьогодні науковцям вже достатньо відомі причини та обставини умисного перекручення та замовчування правдивої історії Роду Чопів та селища Чоповичі. За умов незалежної України є можливість розкрити об'єктивну історію. З цього питання на загал вже маємо певні наукові розробки та публікації. Але наукова робота продовжується навколо більш повного та об'єктивного розгляду поставлених питань, зокрема й щодо назви та заснування селища. Метою пошуків істини є об'єднання чоповців, всіх мешканців селища та громади заради їх спільних інтересів.

Автору книги в її написанні суттєвою допомогою стали праці та дослідження таких відомих науковців як В.Б. Антонович, М. І Брицун-Ходак, Ю.М. Кононученко. Два останні – наші земляки, своїми ногами обходили землі та села, про історію яких писали. Ю. Кононученко дослідив безпосередньо історію Чопович, Роду Чопів. Здійснив велику роботу з пошуку архівних документів доби перебування Чопович в складі Литовсько-Польської держави, Російської імперії, Радянського союзу. Обґрунтував автохронність Роду Чопів, Чоповців, їх історичне та природне право на землі, на яких з давніх часів проживали.

Мені, як філософу, історика, релігієзнавцю, автору багатьох наукових праць, зокрема й з питань філософії науки, освіти та релігії, автору навчальної програми курсу та лекцій з філософії науки для докторантів ВНЗ «Національна академія управління», керівнику та експерту з багатьох дисертаційних досліджень на засадах сучасної наукової методології була можливість об'єктивно оцінити та правильно використати досягнення названих вище науковців-аматорів. Допомогла і моя особиста належність до Роду Чопів (по матері – Філоненко), проживання в Чоповичах, знання людей, їх потреб та інтересів.

Переконаний, що пропонувана праця допоможе чоповцям, всім хто має відношення до Чоповицької громади, краще усвідомити свою історію, родові корені та з гордістю за героїчне минуле своїх предків будувати краще життя.

Праця слугуватиме також вихованню національно свідомого, патріотичного молодого покоління.

В.Ф. Баранівський

Без знання історії свого роду та племені людина стає як те одиноке дерево в полі, що хилиться у всі боки від будь-яких подихів вітру та не може втриматись із-за слабкості свого коріння.

Василь Баранівський

Розділ 1.

Древлянщина, Древлянське князівство – історична батьківщина родини Чопів

Шановні земляки! Вивчення нашої історії та історії нашого роду слід розпочати з усвідомлення загальної історії древлян, Древлянщини, Древлянського краю. Саме вони, в основному, й стали колискою в якій зародилось сучасне слов'янське населення Полісся, зокрема й чоповці-чопівське плем'я. Численні історичні джерела, артефакти (залишки укріплень тощо), давні перекази, легенди, історичні архіви, наукові розвідки підтверджують стародавність селища Чоповичі та його заснування князем Чопом Древлянським. Видатний історик-краєзнавець, наш земляк з Коростеня Микола Брицун-Ходак, в книзі «Тисячолітні веди Землі Древлян» переконливо стверджує: *«...Серед названих Чоповців, Скуратовців, Меленівців, Чопи-Чоповичі найдревніша гілка Старого Роду X віку, генеза Роду має набагато древніший корінь... Древність Роду Чопів-Чоповичів не викликає сумнівів. Вони мають глибинний корінь Племен Полуденного Світу...»* [1, с. 417].

Глибокий дослідник та знавець історії Древлянського краю, Українського Полісся Брицун-Ходак своїми ногами обійшов сотні населених пунктів Полісся, зібрав величезний інформаційний матеріал про його історію, етнокультуру та побут населення. Видав низку чудових праць з цих питань.

Особисто, я зустрівся з Миколою Івановичем в Києві 30 червня 2019 року в зв'язку з підготовкою Звернення до Голови Чоповицької громади щодо встановлення в смт. Чоповичі пам'ятника засновнику селища та Роду Чопів князю Чопу Древлянському. Микола Іванович щиро підтримав нашу ідею, підписав Звернення та побажав успіху. Обговорили запропонований мною ескіз пам'ятника, облік Чопа, зброї тощо. Зокрема, було запитання й щодо борода князя. Він сказав, що борода є ознакою мудрості і рекомендував її залишити (це у відповідь тим хто пропонував князя безбородим). В 2020 році після встановлення пам'ятника князю Чопу він з радістю привітав нас з подією, вбачаючи в цьому і свою перемогу.

Все ж, повною мірою усвідомити історію та роль князя Чопа, значення пам'ятника для чоповців, для всіх громадян допоможе дослідження, пригадування пам'яті та історії Древлянщини, землі на якій сформувалися наш народ, наш рід, наше плем'я, наша державність.

Древлянський край, древляни з давніх часів мали свою державність (Велике Древлянське князівство), що з часом стали однією з головних

складових Київської Русі (Руси) та й сучасної України, української нації. Такий національний феномен як бояри, дворяни зароджувався, формувався та був важливим чинником державотворення протягом усіх часів. А тому говорити про історію сучасних українців, української шляхти не можливо без аналізу та врахування історії древлян та слов'ян загалом, котра в різні історичні часи, за певних обставин висвітлювалась недостатньо повно та об'єктивно.

Історичною наукою доведено, що Девлянщина, древляни в історичних писаннях згадуються раніше чим, наприклад, поляни або інші племена.

Найдавніший наш Літопис – «Повість временних літ» був, в основному, завершений монахом Києво-Печерської Лаври Нестором близько 1111 року.

Нестор, безумовно, використовував для створення своєї версії історичних подій якісь більш давні підстави. Писав він, можливо, і за велінням душі, але, безсумнівно, погодившись з вимогами «отців» церкви і великих князів київських, онуків Ярославових, Святополка Ізяславовича і Володимира Всеволодовича Мономаха. Їх бабусею, дружиною Ярослава Мудрого була Інгігерда, дочка Олафа, короля Шведського. А дружиною Мономаха була Гіта Гаральдовна Англійська. З дитинства юні княжичі чули від бабусі казки і перекази Північної Європи, в яких, природно, головне місце відводилося подвигам варязьких та німецьких витязів. І з дитинства звикли вони орієнтуватися на північну, скандинавську лінію в політиці. Де вже тут було думати про свої, слов'янські корені підвладному княжій волі літописцю ...

І все ж він почав свою розповідь з того, що в найдавнішій, недатованій частині літопису, раніше усіх слов'янських народів і держав згадав саме ДЕРЕВА... [2]. Серед країн і народів, які «після потопу» були віддані Яфету, читаємо: «... Колхись, Боспорії, Меоти, Дереви, Сармати, Тавріани, Скіфія... ». Зверніть увагу на давність народів, в обрамленні яких згадані ДЕРЕВА. Боспорське царство: IV століття до нашої ери – IV століття нашої ери. Сармати: III століття до нашої ери – III століття нашої ери. Скіфи: VII століття до нашої ери – II століття до нашої ери ... .

Таким чином, Нестор стверджує, що ДРЕВЛЯНЬСКА держава вже в IV-II століттях до нашої ери була такою ж значущою, як царства Боспорське, Скіфське та Сарматське. Історики різних часів і сучасні археологи твердження Нестора не спростовують. Але вони, на відміну від Нестора, по іншому називають народи, що жили з давніх-давен на території древлян [2].

Геродот у V столітті нашої ери говорив про борисфенітів (що живуть по берегах Борисфена-Дніпра) і Неврах лісових на правому березі Дніпра, читай – в древлянських лісах. Археологи ж тепер розміщують праслов'ян на території від Одера до Сіверського Донця через середню течію Дніпра. ДЕРЕВА – як раз в центрі. До початку I тисячоліття до нашої ери на тих же територіях фіксують Тщинецько-Комарівську культуру, потім – Білогрудівську і Чорноліську (час кіммерійців), а пізніше – скіфо-сколотську.

Відомий археолог, історик Борис Рибаків, вивчаючи міфологію древніх слов'ян, прийшов до висновку, що саме за часів чорноліської культури, коли на території сучасної України жили кіммерійці, слов'яни почали славити СВАРОГА-коваля (Кия?) І почали будівництво захисних валів на кордоні з

лесостепом, які пізніше назвали Змієвими. Проходять Змієві вали якраз по межі Деревської землі з кіммерійським степом!

Хто ж вони, ці легендарні жителі Дервії? Яке їх походження? Давньогрецький історик Геродот в своїй «Історії» називає їх лісовими неврами, поселяючи їх в лісових хащах Правобережного Подніпров'я на південь від Прип'яті. На рубежі нашої ери територію краю населяли племена зарубинецької археологічної культури, до якої відносяться історичні слов'яни – венеди. Готський історик VI ст. Йордан повідомляє в праці «Про походження і діяльність готів», що північніше від чисельного племені антів, які за даними римського історика середини VI ст. Прокопія Кесарійського («Війна з готами») проживали на території від середнього Подніпров'я до північного Придунав'я, жили слов'янські племена венедів. Про ці племена в своїх працях згадують також Пліній Старший («Природнича історія»), Корнелій Тацит («Германія»), Клавдій Птолемей («Географія»). За їхніми даними, східна частина цих племен проживала в лісовій місцевості на південь від Прип'яті (Волинсько-Житомирське Полісся), а західна від Західного Бугу до Вісли і Балтійського моря, витіснивши на початку 1-го тис. н.е. звідти кельтів.

На думку вчених, саме східна частина венедських племен стала ядром формування древлянського племені, а разом з сусідніми антами вони являються предками українських народностей.

Про силу і могутність венедів (древлян) можна уявляти за деякими фактами. За повідомленням Прокопа Кесарійського в 546 році венеди у відкритому бою перемогли антів. У 558 - 568 роках войовничі авари (обри) пройшлися спустошливим походом від Південного Поволжжя до сучасної Угорщини, перемігши аланів, антів, слов'ян в басейнах Прута і Дністра, племена на території Чехії і Моравії, франків і гепідів на території Угорщини і тільки венеди не пустили завойовників на свою територію і не стали їх данниками. Іоан Ефеський повідомляє, що в 583 - 584 роках військо лісових жителів (венедів) пройшло військовим походом через Фракію, Дакію і Македонію (північ Візантійської імперії), захопивши велику здобич.

Є також підстава пов'язувати Древлянщину другої половини 1-го тисячоліття з легендарною Артанією. Так, за свідченнями арабського хроніста Аль - Істархі (початок X ст.), арабські купці доставляли свої товари до Куяби (Києва), західніше якого далі знаходилась таємнича Артанія (Арсанія), до якої не проникне жоден чужоземець, так як місцеві жителі знищують їх. Артанійці до Куяби плывуть по воді і привозять хутра, олово, мечі, які обмінюють на коштовні східні тканини, прикраси, прянощі. Що стосується олова, то його доволі виготовляли західніше Древлянщини і шляхом обміну воно з'являлося в цьому краї.

Ще один арабський хроніст Аль - Ідрісі, описуючи головне місто Артанії пише, що град Арса дуже красивий і розташований на укріпленій горі між Славією і Куябом. Від Куяба до Арси чотири переходи ($38 \times 4 = 152$ км), а від Арси до Славії чотири дні ($76 \times 4 = 304$ км) шляху. Можна припустити, що Артанія це і є Древлянщина з Арсом (Іскоростенем), а Славія - це племінний союз дулібів в низинності Західного Бугу. Саме по Ужу, Прип'яті, Дніпру

древляни спускались водним шляхом до Києва, адже саме від Києва до Коростеня 150 км, а від Коростеня до Волині 300 км.

Інший середньовічний араб Худад - аль - Алема говорить про те, що землі русів розташовані вздовж річки Рус, яка витікає із глибин землі слов'ян в східному напрямку і протікає по кордону Асс-Славії (дулібів), Ал-Арсанії (древлян). Звичайно, що це є річка Прип'ять, по якій проходили північні кордони і дулібів, і древлян. Більше того, завдяки цьому повідомленню можна припустити, що земля русів – це землі дулібів і древлян, і саме вони являються предками русів (Русі).

Даючи характеристику слов'янам, араб Ібн - Русте пише, що країна слов'ян рівнинна і лісиста, її жителі вирощують в основному просо, там немає виноградників і орних земель, добувається мед, робочої худоби і коней мало. Зброя - дротики, щити і списи, улюблений напій - медовуха. Цар називається «головою голів» і має заступника «жупана», у нього є верхові коні і «прекрасні, міцні і дорогоцінні кольчуги». Цар живе в місті Джарваб і їздить збирати данину. Як бачимо, ця характеристика співпадає з тим, що нам вже відомо про древлян.

Одним із головних питань у дослідженні історії древлян є визначення території та часу їх заселення. Офіційно було прийнято вважати, що це період VI - XII ст. Сучасні дослідження вказують на більш давні часи. На півночі землі древлян доходили до р. Прип'яті, на південь – до річок Здвижу і Тетерева, на сході – до Дніпра, а на заході до межиріччя Случі й Горині. В інших виданнях відзначається, що у IV - VII ст. древлянські племена селились на північ від Тетерева у басейні річок Уж і Случі. Дослідник В. Данилевич у свою чергу говорить про те, що древлянська земля починається з північного берегу р. Ірпінь і доходить на півночі до р. Прип'ять. На заході її межею є р. Уборть, а на південному заході древляни мешкали у верхній течії Роставиці. На думку А. Томашевського у V - IX ст. відбулась стабілізація заселення древлян у середніх течіях Тетерева і Случі та верхів'ях р. Уж. Важливі дослідження у цьому аспекті було здійснено І. Русановою, яка визначає проживання древлян по берегах річок Случ, Уборть, Прип'ять, Горинь, Уж, Ірша, Тетерів, Гуйва, Гнилоп'ять [3].

Цікавою є думка академіка Шахматова – східний кордон заселення древлян простягнувся аж на Лівобережжя Дніпра, заходячи в правий берег Подесення. О. Шахматов писав: «Важко стверджувати, що древляни... не переходили на лівий берег Дніпра... можливо, що Правобережжя Подесення було зайняте древлянами. На це вказує давня версія... розповіді про помсту Ольги древлянам. Підкоривши древлян, Ольга вирушила з дружиною по Древській землі «вставляя уставы и уроки, и суть положення есть и ловища, и по Днепру, и по Десне...» [4].

Більше того, дослідники О. Шахматов [4], В. Пархоменко [5], потім і П. Толочко [6] та інші висунули, на сьогодні вже достатньо обґрунтовану гіпотезу про те, що навіть Київ на початку свого існування був древлянським градом – форпостом Древлянщини на південному сході і тільки в X столітті його завоювали поляни. В. Антонович і Спіцин на основі археологічних досліджень стверджували, що в межах Києва і його передмість не виявлені поховання

характерні для полян, а всі вони древлянського типу. Уже пізніше, в часи Ігоря та Ольги, Іпатіївський літописець пише, що Лют виїхав із Києва на полювання і заїхав на древлянську територію, тобто, Древлянська земля впритул підходила до Києва. На це ж вказують М.Костомаров і М.Барсов, що за Білгородом і Вишгородом починалась «земля Деревська», «Древи» [7]. Що стосується інших кордонів, між вченими суперечок немає. На півночі древляни по річці Прип'ять були сусідами дреговичів, на заході межували з дулібами (волинянами) в межиріччі Случі і Горині. Погориння було суто древлянською територією, а на півдні їх кордони імовірно співпадали з кордонами лісових масивів Полісся, за якими починались напівстепові простори, де владарювали кочові нащадки скіфів, сарматів, гунів. На південних кордонах древляни та їх предки обороняли свою землю від войовничих кіммерійців, скіфів, сарматів, римлян, готів, гунів, аварів, візантійців, і ні один з цих завойовників не зміг загарбати землю древлян.

У VI-XII століттях слов'янські племена, які проживали від середнього Подніпров'я до відрогів Карпат, в історичній науці отримали назву антів і склавинів. Так їх називали відомі римські історик Прокопій Кесарійський, Йордан та імператор Маврикій. Найбільш вірогідно, що склавини, це і були майбутні древляни. За їх описом, анти і склавини управлялися народними зборами, були вправними, сміливими і витривалими воїнами, займалися скотарством і землеробством, і були дуже багатолюдним народом. «Племена слов'ян і антів, писав Маврикій, люблять свободу і не мають схильності ні до рабства, ні до покори, хоробрі, особливо в своїй землі, витривалі легко переносять холод і спеку ..., юнаки їх дуже майстерно володіють зброєю» [8].

Древлянська земля у X-XI ст. залишалась практично незахищеною від вторгнень з боку войовничих орд з південного боку. Єдиним природним бар'єром, який слугував перешкодою на шляху кочівників, були суцільні лісові масиви поліської зони. Саме тому древлянські поселення в зазначений період не виходять за межі лісів Полісся. Освоєння незаселених земель південніше поліської зони відбувалося значно пізніше, вже наприкінці XI - на початку XII ст., і було пов'язане із загальною стабілізацією зовнішньополітичного становища у південноруському порубіжжі.

Загальна площа Древлянської землі наприкінці I тисячоліття н.е. складала не менше 28 тис. кв. км. Однак було б невірно стверджувати, що вся вона була щільно заселена. Картографування поселень і могильників показує, що всередині і на окраїнах залишалися величезні безлюдні простори. Найбільш щільно були заселені береги основних річок, що протікають по території Древлянської землі - Ужа, Ірші, Тетерева, Горині, середньої течії Случі та її невеликих притоків - річок Церем, Смолка, Корчик і Тня. Великі лісові масиви у межиріччях і на вододілах, які на півночі до того ж були сильно заболочені, залишалися незаселеними аж до епохи пізнього середньовіччя. Це, зокрема, підтверджує археолог Звіздецький, розробивши карту «Племінна територія древлян за археологічними ознаками» [9].

Отже, наприкінці I тисячоліття н.е. древляни заселяли величезні лісові масиви поліської зони Дніпровського Правобережжя, виправдовуючи, таким

чином, свою племінну назву, яка означала буквально – лісовики, лісові люди. У трьох випадках з чотирьох племінні межі Древлянської землі були зумовлені природними бар'єрами. На сході від сусідніх полян їх відокремлювала смуга сильно заболочених лісових масивів вздовж течії річки Здвиж. Так само визначався кордон на півночі, де древляни і дреговичі були відокремлені одне від одного смугою прип'ятських боліт. На півдні ареал древлянського розселення відповідав природному рубежу між двома природно - географічними зонами – Полісся і Лісостепу. Тут древляни не займали південніших просторів, оскільки існувала реальна загроза нападу з боку кочових племен. Лише на заході древлянські поселення стикалися, очевидно, з поселеннями волинян у межиріччі Случі та Горині. Перетинаючи межиріччя Уборті та Ствиги, далі на захід північний рубіж древлянської землі йшов у напрямку с. Глинне, де його й фіксує курганний могильник кінця I тисячоліття. На північ від нього археологічні пам'ятки зазначеного часу поки що невідомі. Але, враховуючи те, що і зараз у цьому районі розташований величезний заболочений масив з поодинокими населеними пунктами, можна припустити, що від Глинного кордон плавно повертав на південний захід, перетинаючи р. Льву дещо нижче сучасного поселення Рівненської області – смт. Рокитне.

Як бачимо, у географічному відношенні племінна територія древлян наприкінці I тис. н.е. охоплювала, головним чином, зону Українського Полісся на Дніпровському Правобережжі в межиріччі Горині, Случі, Тетерева і Дніпра. А проаналізувавши свідчення середньовічних візантійських, європейських і арабських істориків, географів і мандрівників, можна зробити припущення, що саме мешканці лісової території від південного Повіслення до Дніпра (Українське Полісся) періоду з перших століть нашої ери заснували перші племінні союзи Славію, Артанію, Куявію. Це перші, хай і примітивні державні об'єднання, які стали основою створення Київської Русі.

Багато істориків Незалежної України, особливо старшого покоління, котрі виховані на традиціях радянської (по-суті проросійської) історіографії дуже нерішуче, іноді хибно підходять до вивчення та висвітлення історії Древлян, Древлянського князівства, навіть фальсифікують роль древлян в історії, нав'язують певні шкідливі ідеї щодо походження древлян (наприклад дипломований історик Н. Яковенко та її послідовники, які висувають ідею про будь-то татарські корені древлянського населення. Жорстку, аргументовану критику щодо цього Н. Яковенко дав, зокрема, в своїй праці історик Л. Залізняк [10]).

Реальну, об'єктивну картину історії Древлян подають деякі дослідники-іноземці [11], також сучасні українські дослідники-науковці та аматори, такі як В.Д. Баран, В.Ф. Баранівський, І.І.Білик, М.І. Брицун-Ходак, С.Д. Бондаренко, Ю.М. Кононученко, В.І. Тимошенко, Ірина Шевченко та інші.

Видатний сучасний український археолог та історик В. Баран у своїй фундаментальній праці «Давні слов'яни» [12] обґрунтовано стверджує «... немає сумніву в тому, що ядро місцевого населення межиріччя Верхнього та Середнього Дніпра і верхів'я Вісли вже в першій половині I тис. н.е. становили слов'яни. Саме тут на рубежі ІУ-У ст. виникли найдавніші слов'янські селища,

що відкривають уже нову, середньовічну сторінку в історії східного слов'янства та українського народу» [12, с. 202]. Далі він посилається на дослідження відомого дослідника Б. Рибаківа. «Рибаків у пошуках підоснов слов'янських старожитностей порівняв територію поширення Празько-Корчацької культури з ареалом культур більш ранніх періодів межиріччя Дніпра і Одри, починаючи з епохи бронзи. Він намітив п'ять етапів їх розвитку. Два з них охоплюють різні культури (Тшцінецько-Комарівську, Лужицьку, Білогрудівську, Черноліську, Скіфську Лісостепову) епохи бронзи і раннього заліза. На третьому і четвертому етапах (II ст. до н. е. – IV ст. н.е.) на цій території відомі Пшеворська, Зарубинецька, Черняхівська й Київська культури. Оскільки всі вони знаходяться в межах Дніпро-Одерського межиріччя, дослідник зв'язує з ними поетапне формування слов'янської етнокультурної спільності. На п'ятому етапі, який відноситься до раннього середньовіччя, вже виникають Празько-Корчацька і Пенківська культури, **які належать історичним слов'янам** (виділено нами – В.Б.) [13, с. 214-230]» [12, с. 206]. Нижче показано рисунок (рис.3) з праці В. Барана «Давні слов'яни». На рисунку видно, що носії Пенківської культури (древляни) знаходяться на місці близькому до їх сучасного визначення, що підтверджує їх статус корінного, автохтонного населення.

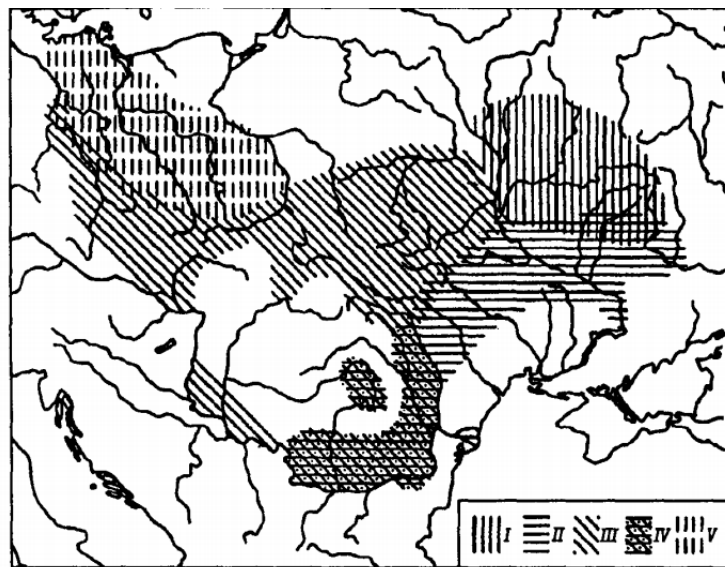

Рис. 3. Територія поширення ранньосередньовічних слов'янських культур:
 I – Колочинська; II – Пенківська; III – Празько-Корчацька;
 IV – пам'ятки типу Іпотешт-Кіндешт-Чурел; V – Дзедзіцько-Суківська.

Очевидно та логічно стверджувати, що найдавніші древлянські поселення, що виникли на рубежі IV-V ст., (а можливо й раніше) були примножені та використані Київською владою в часи Києво-Руської держави та пізніше. «Ці осередки одержавлення і провідники волі великокнязівської київської адміністрації розташовані уздовж усього шляху з Овруча і середнього Ужа (Іскоростеня) до Києва. Такий стан і особливий статус Зауської волості (Заушшя) зберігалися навіть після монголо-татарської навали, про що свідчать середньовічні люстрації. Військова служба бояр Заушшя йшла на Київський

замок, хоча адміністративно волость підпорядковувалася Овруцькому повіту.... Це є опосередкованим, але яскравим доказом саме киеворуського походження і джерел формування населення майбутньої Овруцької околичної шляхти» [10; 14, с. 481, 482].

А. Томашевський також звернув увагу на тяжіння традиційних поселень околичної шляхти до скупчень пам'яток Лука-райковецької культури деревлян рубежу IX–X ст.. Зокрема, концентрацію родових сіл околичної шляхти маємо в басейні Ужа та по р. Ірша, в межах ужського та іршанського угруповань Деревлянського племінного союзу. Дослідник припускає, що київські князі у другій половині X ст. осаджували своїх бояр та дружинників в басейнах Ужа та Ірші для контролю над щойно підкореними деревлянами [14, с. 482]. Залишалися, та певною мірою зміцнювалися за нових умов і ті поселення, що були створені ще за часів Древлянського князівства (крім знищеного Ольгою Іскоростеня, Малина та ін.), це той же Овруч, а також Бехи, Гошів, Чоповичі, Мелені та ін.. Наприклад, нащадок князя Чопа Древлянського Ігнат Чоп пред'являв Грамоти великим князям Александру та Сигізмунду Казимировичам (XV–XVI ст.), надані Чопам ще князями руськими, котрі підтверджували дворянський статус Чопів та їх право на володіння землями [15, с.14-15]. Князів Древлянських не згадували. В цьому були, з відомих причин, не зацікавлені ні верхи влади киеворуської ні литовсько-польської, московсько-імперської та радянської.

Важливо для розуміння історії Роду Чопів та інших родів усвідомити роль та історію Овруччини. Загалом цьому питанню вже приділили увагу дослідники М.І.Брицун-Ходак, В.Ф. Баранівський, С.Д. Бондаренко, Л. Залізник, Ю.М. Кононученко-Чопівський, М. Никончук та ін.. Історія Овруччини, певною мірою, знайшла відображення в праці «Шляхетство Полісся України. Старовинні роди Овруцької шляхти: матеріали науково-практичної конференції, 20-21 квітня 2018 року. / 2-ге видання, доповнене та допрацьоване // за ред. д.ф.н, професора В.Ф. Баранівського – К.: Вид-во ТОВ «НПВ ІНТЕРСЕРВІС», 2019. – 224 с.».

Відомо, що Овруч (Вручій) – стародавнє місто, що вперше згадується в літописах ще до хрещення Русі (у 946 році) під назвами Вручай, Вручій, Овручев. Коли саме був заснований центр древлянської землі невідомо, адже ця місцевість була заселена ще в 5-4 тис. до н. е. У літописі Овруч вперше описується як древлянське місто, яке підкорилося київській владі внаслідок підступних дій Київської княгині Ольги та її воєводи варяга Свінельда. Відомий український дослідник, письменник Іван Білик в своїй знаменитій книзі «Меч Арея» висвітлює стародавність України-Руси, української нації та водночас і древнього Вручія (Овруча). В книзі опис джерел історії українців Іван Білик розпочинає з 300-х років н.е. Зокрема, використовуючи історичні факти, давні документи та спогади він описує історію та видатну діяльність Київського Великого князя Богдана прозваного його сучасниками Гатилом (іноземні сучасники називали його гуном, скіфом, русом). В 440 - і роки н.е. князь Богдан мав першу дружину Русану – дочку князя древлянського Овруцького Воїбора, від неї він мав двох синів: Данка та молодшого Юрія, які

за тогочасних історичних обставин, після трагічної смерті батька продовжували його справу [16]. За радянських часів книга-дослідження Івана Білика і він сам зазнали переслідувань, але у 1990 році він продовжив дослідження та доповнив працю важливими аналітичними роздумами та висновками, які ввійшли у видання праці 2006 року [16, с. 340-379]. В сучасних умовах кращі науковці-історики підтверджують та поглиблюють його точку зору.

Овруцький повіт має майже тисячолітню історію. До його складу входили сьгоднішні частини Іванківського та Поліського районів Київської області, Коростенського, Лугинського, Малинського, Народницького, Овруцького та Олевського районів Житомирської області (за адм. поділом 2020 р.). Саме на території повіту більше ніж в тридцяти селах проживали вихідці із бояр – рицарів Київської Русі (В. Антонович – професор Київського університету – 19 століття).

Визначним феноменом в історії Древлянського князівства та Русі Київської була Овруцька шляхта з її найбільш відомими старовинними родами. Осередком овруцької околичної шляхти була Зауська волость, адміністративним центром якої, починаючи з 1170 р. до XIX ст. був Овруцький замок. Заушшя – землі, що за р.Уша (сучасна р. Уж), звідки друга назва зазначеної соціальної верстви – зауська шляхта. Овруцькому замку в межах Зауської волості були підпорядковані середньовічні центри Житомирщини: Іскоростень, Олевськ, Лугини, Малин, Народичі, Чоповичі та ін.

Археологічні джерела свідчать, що зафіксовані люстраціями XV–XVII ст. шляхетські села виникли ще у древлянські чи києворуські часи у VI – XIII ст. – Білка, Васьковичі, Дідковичі, Недашки, Сингаї, Бехи, Мелені, Михайлівка, Чоповичі тощо. Відомий сучасний дослідник Полісся В.І. Тимошенко обґрунтовано пише, що «Перші «шляхетські» села у центральній частині Українського Полісся виникають у давньоруський період (XI–XIII). Вже тоді, зокрема, тут існують Недашки, Чоповичі, трохи пізніше – Скурати (Шкурати). Упродовж XIV–XVст. від Норині до Тетерева з'являються десятки нових родових гнізд» [17, с. 55].

В документах XIV–XVIII ст. згадуються близько 50 родів околичної шляхти, які проживали в родових селах відповідної назви: Баранівські, Бехи, Болсуновські, Васьковські, Верповські, Виговські, Гаєвські, Дідковські, Закусили, Кобилинські, Кончаковські, Костюшковські, Круковські, Левківські, Меленевські, Можарівські, Немержицькі, Недашківські, Пашинські, Пашковські, Сингаївські, Скуратівські, Ходаківські, **Чоповські**, Шваби, Яблонські та ін.

Значний внесок у вивчення овруцької околичної шляхти зробила Овруцька археологічна експедиція Інституту археології НАНУ на чолі з Андрієм Томашевським. Майже двадцять років, з 1996 по 2014, її співробітники проводили суцільні археологічні обстеження Овруччини з фіксацією за допомогою JPS не лише всіх археологічних пам'яток, але й окремих знахідок. В ході цих багаторічних робіт ретельно досліджувалися родові села-гнізда околичної овруцької шляхти – Левковичі, Можари, Гаєвичі, Білка, Бехи, Кобилин, Шваби, Норинськ, Круки та ін. Цими роботами переконливо доведено

ще древлянський та киеворуський часи заснування численних сіл околичної шляхти Овруцької волості. Під час картографування пам'яток виявилось, що села овруцької околичної шляхти розташовані безпосередньо на пізньосередньовічних та киеворуських поселеннях. «Археологічні свідчення показують відносну безперервність існування місцевого заселення і його культури... протягом тисячоліття. Зони заселення киеворуської і наступної середньовічної Овруцької волості (і повіту) просторово суміщаються і генетично переростають одна в одну» [14, с. 486].

Після жорстокого спалення Іскоростеня княгинєю Ольгою у 945 р., адміністративним центром Древланської землі став Овруч (Вручій) [18].

Навесні 2016 р. Археолого-етнологічна експедиція Інституту археології НАНУ та Інституту українознавства МОН обстежувала раніше відкриті Овруцькою експедицією ІА НАНУ на чолі з А. Томашевським стоянки палеоліту та пам'ятки часів Київської Русі поблизу нині існуючих сіл околичної шляхти на Овруччині. Наявність в їхніх межах археологічних матеріалів, перш за все кераміки, від кінця X ст. до сьогодення – переконливе свідчення безперервного розвитку шляхетських родових гнізд протягом тисячоліття. Ілюстрації XV–XVI ст. фіксують значну частину цих сіл під їхніми сучасними назвами.

Видатний скульптор України, народний художник України, чопівець за походженням В.І. Феценко вказує на дубові палі та лаги з дитинця старих Чопович, що викопані з 2-3-х метрової глибини під час будівельних робіт на території монастиря (що за бетонним забором, де рили котловани для купалень паломникам). Історичні знахідки, яким понад 1000 років, свідчать про древність Чопович, також про відношення до нашої історії з боку Московської церкви та її місцевої влади, що не зберегли знайдені історичні артефакти. (Фото Ю.М. Кононученко-Чопівського взяті з його книги «Історія Чопович на Ірші»).

Місцевий житель (с. Барвінки) Дученко Олександр Васильович розповідає, що в цьому ж місці проводили розкопки так звані «чорні» археологи, з металошукачами. Знаходили наконечники стріл, а також бронзову сокиру та ін. Все це було продано через Ітернет невідомо кому. Так що є ще робота й для археологів Інституту археології НАН України, які погоджуються на таку роботу, але просять фінансування та іншого супроводу такої роботи.

Тисячолітню безперервну тяглість розвитку сіл Овруччини наочно демонструють численні сільські кладовища, особливо цвинтарі родових сіл околичної шляхти. Серед киеворуських курганів (іноді до 2-х метрів висотою) стоять сучасні хрести та невеликі плити з місцевого червоного кварциту, що позначають могили останніх століть [10, с. 481, 482].

На Овруцькому кряжі відомо близько 80 древньоруських курганных могильників. Багато з них до сьогодні використовуються місцевими жителями як традиційні місця поховань. Фактично принаймні частина кладовищ Овруччини функціонує як цвинтарі з часів Древлянщини [10].

Рис. 5. Курган X ст. поблизу городища селища Норинськ, яке, за археологічними даними, функціонувало з X по XVIII ст.

Кладовище смт. Чоповичі, 2015 рік. (Фото автора).

Кілецькі: Дід Димитрій, Дідуся Зіновія, Дідуся Анна, Дідуся Катерина, Дідуся Марія, 1908

Чоповці,
не робіть смітник на МОГИЛАХ своїх ПРЕДКІВ
НА СТАРИХ МОГИЛАХ, які починаються від
 канави. Десь там поховані Ігнат Чоп та його сини
 Василь і Давид, які в своєму ЗАПОВІТІ, датованому
 року 1524 липня 14 дня, в тому числі написав:
 „І при цьому предостерегло потанки з боєм і своїм батьківським
 благословенням, щоб земською службою і військовому до
 Королівське Величності Гречи Господарити не мислили, а
 завжди на ровні з друзими земляками викривали і своє добро,
 засадижне важким трудом берали і усердно делавали на олені
 і безпартійні часи, і наслідникам своїм передали, що тоді, чим би
 пропанявся фудитиві волі моєї ланови, кудько вказав брід
 на Стерпанній. Оці божиї викривити і викривити...“

Слід зазначити, що хрести десь до середини 20 ст. в поліських селах були в основному дерев'яними. Але традиції поминання родичів-покійників на їх могилах залишаються в більшості випадків традиційними. Відоме місце старинних кладовищ Чопович (див. фото), що знищені радянською владою. Інакше кажучи, корінні мешканці Овруччини продовжують дотримуватися древлянської та киеворуської традиції, що пережила тисячоліття.

Підсумовуючи вище сказане, зазначимо, застосований нами логічний, історичний та етнокультурологічний метод-підхід до аналізу показав, що древляни є давнім історичним народом, який сформувався та проживає на своїй Богом даній землі, є значною складовою частиною слов'янського світу та українського народу, а чопівці є одним із відомих шляхетних родів, що походить з древлян та презентує їх історію і культуру.

Література:

1. Брицун-Ходак М. Велика Древія. Земля Древляського князівства / Миколай Брицун-Ходак ; Коростен. краєзн. т-во Радогоща. - Коростень, 2008. – Кн. 3 - 426 с. : фот. + 1 ел. опт. диск (CD-ROM). – (Літописна земля древлян).
2. Ірина Шевченко. Тайна Древлянского княжества | ХайВей h.ua/story/23005/; Tag Archives: древляни – древляни | Овруч, сторінки історії www.ovruch.info/tag/drevlyany/ та *ін.*
3. Русанова І.П. Археологические памятники второй половины I тысячелетия н.э. на территории древлян // Советская археология. – 1958. – № 4. – С. 35.
4. Шахматов А.А. Очерк древнейшего периода истории русского языка.– Петроград, 1915.
5. Пархоменко В.А. У истоков русской государственности – Л., 1924.
6. Толочко П. Київська Русь. – К., 1996. – С. 61.
7. Антонович В. Древности Юго-Западного края. Раскопки в стране древлян. – Спб, 1893.
8. Ярослав Пастернак. Ранні слов'яни в історичних, археологічних та лінгвістичних дослідженнях : найстаріші відомості про сїюб'яһ.
9. Бубенок О.Б. Анти: слов'яни чи іранці? Східний світ № 2, 2005.
10. Звіздецький Б. А. Про кордони Древлянської землі.
11. Леонід Залізник. Києворуське коріння автохтонного населення Овруччини (За результатами роботи Овруцької експедиції 2016 року)
12. Див праці: Геродота (грек), Йордана (готський історик), Прокопія Кесарівського (римський історик), Аль-Істархі (арабський хроніст), Худад-Аль-Алема (араб), Ібн-Русте (араб) та *ін.*
13. В.Д.Баран. Давні слов'яни. – К., Видавничий дім «Альтернативи», 1998. – 336 с.
14. Б.А. Рибаків. (Цит. по В.Д.Баран. Давні слов'яни. – К., Видавничий дім «Альтернативи», 1998. – 336 стор.)
15. Томашевський А. П. Середньовічна Овруцька волость і феномен Овруцької околичної шляхти // Наукові записки з української історії. – Вип. 20. – К., 2008. – С. 466– 488.
16. Антонович В.Б. Акты о происхождении шляхетских родов в Юго-западной России // Архив Юго-Западной России. - Ч. 4. - Т. 1. - К., 1867. - 460 с.
17. Іван Білик. Меч Арея. – К.: А.С.К., 2006. – 384 с.
18. Тимошенко В.І. Малинщина. Нариси історії. Т.1 / В.І. Тимошенко. – Житомир: Вид. О.О. Євгенюк, 2018. – 184 с.
19. Древяни — Вікіпедія <https://uk.wikipedia.org/wiki/Древяни>; Древянь: древяни та їхнє князівство, історія древлян – ПОЛІССЯ ... www.polissya.eu/2009/.../drevlyany-drevlyane-knyaz-mal.ht...

Розділ 2.

Про походження Роду Чопів, селища Чоповичі та їх засновника князя-воєводу Чопа Древлянського

Пам'ятник засновнику Чопович князю Чопу Древлянському в сквері смт Чоповичі (споруджений за ініціативи професора Василя Баранівського, підтримки видатних громадських діячів, науковців та громади. Скульптор В.М. Рожик. (Відкритий 24 червня 2020 року).

Історія селища міського типу Чоповичі, як і історія багатьох інших невеликих населених пунктів, дещо оповита таємницею. Все ж відомо, що територія, де знаходяться Чоповичі, була населена ще в прадавні часи, про що свідчить виявлене тут неолітичне поселення IV тис. до н.е. [1] та й відомості наведені нами в першому розділі праці.

Є достатньо очевидним, що Чоповичі, Рід Чопів існують ще з часів Великого Князівства Древлянського, столицею якого було місто Іскоростень (нині – Коростень). Видатний історик-краєзнавець, що родом з Коростеня, М. І. Брицун-Ходак, в книзі «Тисячолітні веди Землі Древлян» на стор. 417 стверджує: «...Серед названих Чоповців, Скуратовців, Меленівців, **Чопи-Чоповичі** найдревніша гілка Старого Роду X віку, генеза Роду має набагато древніший корінь... Древність Роду Чопів-Чоповичів не викликає сумнівів. Вони мають глибинний корінь Племен Полуденного Світу...» [2].

Такий висновок відомого історика підтримує й наш земляк – дослідник рідного краю Юрій Кононученко. В своїй праці «Історія Чопович на Ірші – Житомир: видавець Котвицький В.Б., 2013. –170с. +вкл.» на сторіці 5 він наводить коротку хронологію історії Чопового Роду. В її перших пунктах він стверджує:

1. Задовго до 946 року князь-воєвода Чоп разом зі своїми наближеними прибув до Речиць при річці Ірші. Можна впевнено стверджувати, що прибули вони з Іскоростеня.

2. В той же час за попередні заслуги Чоп отримав Землю – Нагороду, яка по сей день зветься за його іменем Чоповичами.

3. Багато поколінь Чопів, їх воєвод, бояр і підданих розбудовували Городище Чопович на Речицях, оборонні споруди і заселяли Чопові землі.

(Всього наведено 11 пунктів хронології історії Чопович) [3, с.5].

Моє особисте ознайомлення з працями М. Брицуна та Ю. Кононученка та тривала розмова з Брицуном-Ходаком під час зустрічі з ним 30 червня 2019 року в Києві, коли він підтримав підписом Звернення науковців та громадських діячів до голови Чоповицької громади щодо встановлення пам'ятника князю Чопу в Чоповичах, ще раз переконали мене в правильності моїх висновків щодо історії селища Чоповичі та його засновника.

В своїй праці Юрій Кононученко послідовно та аргументовано розкриває історію Чопович та Чопового Роду. В «Історії Чопович...» (з доповненнями від 15.06.2021р.) він цікаво пояснює походження назви селища Чопович.

«В ті ж древні доХристиянські Часи на самих Речицях при ріці Ірша на її лівому березі, почали будувати оборонну споруду іншої конструкції. З'єднаних між собою трьох круглих, по діаметру біля стометрових оборонних споруд. Будованих із того ж дубового матеріалу, на древлянській мові названих «чопом». За його призначенням контролювати, а при необхідності і перекидати рух по тому водному шляху. Із Києво – Руських доХристиянсько - Християнських Родових Переказів було відомо, що в ті Часи оборонних чопів на Західно-Дніпровських Древлянських Землях було побудовано багато, десятки. В основному при ріках-водних шляхах. Але також були відомі і чопи сухопутні що стояли при роздоріжжях. Та тільки оборонний чоп на Речицях при ріці Ірша, в тих Краях став додатком до прізвища місцевого князя, що його будував і ним керував. З того Часу ставшого князем Чопом Коньученко Древлянським. А також дав назву Чоповичі, тобто нащадки, сородичі, і вільні

піддані князя Чопа Коньученко. На той час багатоТисячолітньому Древлянському поселенню на Речицях при ріці Ірша. Одної із багатьох складових стало від Бога Великого Творця вільним від будь-яких форм рабовласництва Західно-Дніпровського Слов'янства. Не поспішаючи переходившого із Кам'яного віку в вік Залізний»[4.с.4]. (Очевидно, що тут Ю.М. Кононученко робить спробу пояснити історію походження і свого роду та прізвища (Кононученків). Але, на наш погляд, більш вірогідно, його давній предок Коньученко був одним з найближчих соратників князя Чопа Древлянського, який отримав Землю-Нагороду від Великого князя Древлянського (що сидів і управляв з Іскоростеня) та виконував його доручення, зокрема щодо утримання та навчання коней, будівництва укріплень, тощо – В.Б). Кононученки (Коньученки) – Клесаци, дійсно один із самих поважних родів серед Чопів-Чоповичів, дуже хазяйновиті, здавна вирощували та навчали кращих коней, про це писав раніше і сам Ю. М. Кононученко.

Для аргументації походження назви Чопович та князя Чопа автор «Історії...» також використовує спогади місцевих жителів-чоповців, яких він знав та опитував особисто.

Фещенко (Фещенко) Софія Степанівна (1876 - 1965), у свій час відмовилась вступати у колгосп, де «активісти» вигнали її із малими дітьми із хати. Вона розповідала древні родові Перекази своїй онуці, зі слів якої вони і записані: «...Бабуня Софія розказувала, що назва Чоповичі пошла од князя Чопа яки заснував поселення, і пошли від цього князя-воєводи чоповськіє фамилії, ...Князі Мал і Чоп з князями Олегом і Ігорем не враждували, ...Мал був главніший князь чим Чоп, Чоп Малу подчинявся, бо Чоп був месним князем, ...Князі Олег і Ігор з Києва і князь Мал по дорозі із Коростеня на Київ у Кручі пили воду, ...перша чоповська Християнська церква була построена у Кручі, через два чи три годи вона пошла под землю, потім уже построїли другу церкву. На місці де зараз, ...мост на Ірші для княгині Ольги був построєни, також строїли чоповці моста для Ольги через Ушу, ...як убили князя Ігора, баба розказувала – прив'язали до двох берез і розчахли. А за смерть Ігора Ольга спалила Коростень. Победить не могла, прив'язала до пташок огонь і кожна з їх полетіла до свого гнізда. Так Ольга розщиталась за смерть Ігора...».

Фещенко Ользі Петрівні (1943 р.н.), зі слів якої записано, розповідала її прабаба Кононученко Меланія, а їй розповідала її прабаба такий переказ: «...Колись були скрозь здоровіє, густіє і темніє леса. Князь Чоп приїхав верхом на конях при зброї із своїми приближонними, що йому служили, чоловік шість чи сім, вибрав здорове дерево, позначив його сокирою і сказав: «Тут буде будинок». То був перший будинок, зроблений з кругляка з облупленою корою. Тоді вже од того будинку почали строїти.... А ще Чоп був добрим охотніком...».

Мойсієнко (Дученко) Олена Кузьмівна (1903 р.н.) розповідала своїй онуці Кириченко (Фещенко) Марії Василівні (1960 р.н.) наступний переказ: «...Чоп подарену землю наделяв своїм воєводам і соратникам, заселяв свою землю своїми людьми по всьой території...».

Чоповські діди Іван Зубрей, Домчак Петро, Петро Герасимович сиділи за столом і балакали. Було те приблизно в 1957-му році. Їхній родич чоповець В.І. (1940 р.н.) був присутній при тій бесіді, із його слів і записано: «...Дед Зубрей розказував, що князі Чоп, Мал, Ігор і Олег оддыхали і воду пили у Кручі, ...Дед Герасимович розказував, як Ольга голубами спалила Коростень – обдурила, ...що була церква у Кручі, пошла пуд землю, багато балакало про це, ...до Сичовки були рудники, де робили шаблі в старіє времена, розказували старіє люде...».

Як односелець з Юрієм Миколайовичем (оселі наших батьків в селі Барвінки, які раніше були частиною Чопович, десь за 500-700 метрів одна від одної) та старший за віком я також знав чи чув про багатьох людей, на спогади яких він посилається в дослідженні. Особисто я також знав перекази та спогади від своїх родичів (Філоненків, Баранівських) про заснування селища князем Чопом Древлянським, а також назви багатьох Чопових Родів, прізвищ, земель, рівчаків, будівель тощо. В 1962 році я поїхав навчатися та працювати на Донбасс (сміт Брянку Луганської області), але там після закінчення 11-го класу вечірньої середньої школи робітничої молоді в 1963 році через військомат поступив у Київське командно-технічне військове училище. Від цього й розпочалася моя довга військова служба. Але залишилась любов до рідного краю, що з часом мене, вже як дипломованого науковця, професора повернула до історичних проблем Чопович.

В підрозділі 4 «Чоповичі» праці Ю. Кононученко на сторінках (3.с.12-13) пише:

«Рід і назва Чоповичів походить від місцевого князя Чопа, воїна на ріці Ірша, воєводи Великого князя Древлянського.

Загальним для воєводи і князя є те, що вони належали до військового стану, і ті й інші служили захисту свого роду, князівства. При тому що князь обирався населенням, а воєвода призначався князем.

Дід Клесак Кононученко Григорій Романович (1894-1974) та інші старі чопівці розповідали родові Перекази про Чопа як про належного до військового стану, називаючи його: «...воєнни / воїн / воєвода / князь-воєвода / месний князь Чоп...».

«Перекази про те, що Чоп – засновник роду був князем, розповідали чопівці:

Фещенко Дмитро Васильович (1925-2015), знаю що Чоп був князем з розповідей свого батька Фещенко Василя Івановича;

Мойсієнко Микола Іванович (1928 р.н.), знаю що Чоп був князем з розповідей свого батька Мойсієнко Івана Васильовича (1903 р.н.);

Баранівська (Дученко) Степанида Степанівна (1931 р.н.), знаю що «...Малином владєв князь Мал, а Чоповичами владєв князь Чоп...», від свого батька Дученко Степана Матвійовича (1887 р.н.);

Кузьменко (Філоненко) Марія Мініновна (1941 р.н.), знаю про князя Чопа із розповіді своєї матері Філоненко Марфи Тихонівни (1904 р.н.);

Шпакович Микола Іванович (1956 р.н.), з його слів знаю «...про князя Чопа із розповідей старих людей...»;

Зеленко Петро Андрійович (1940-2014), про князя Чопа знав з його слів від «...старшого покоління...»;

Ширченко (Семененко) Ганна Михайлівна (1930 р.н.), про те що Чоп був князем, з її слів «...знаю од старших Чоповців...», в тому числі і від **Фещенко Івана Степановича** (1914-2002);

Лавринович Володимир Олександрович (1937 р.н.), про те що Чоп був князем знаю із розповіді свого батька **Лавриновича Олександра Григоровича** (1903р.н.);

Возненко (Мойсієнко) Галина Миколаївна (1967 р.н.), знаю про князя Чопа від свого діда **Мойсієнко Миколи Федоровича** (1905 р.н.);

Баранівський Михайло Федорович (1923 р.н.), про те що «...був князь Чоп який Чоповичі побудував...», знаю із розповіді свого батька **Баранівського Федора Єсиповича**.

Білошицька Люба Якубівна (1939-2015), про те що засновником Чопович є князь Чоп який отримав Земля-Нагороду яку об'їхав конем, знаю із розповіді своєї матері **Білошицької Олександри Лаврентіївної** (1898 р.н.).

Іще один переказ Чопович говорить про те, як князь Чоп, засновник Роду, отримав Землю-Нагороду: «Нагородою було, скільки Чоп конем об'їде поки конь не упаде, те буде и його... Награда та була за воєнніє заслуги, и од Чопа пошли Чоповичи». Так розповідав **дід Клесак - Кононученко Григорій Романович** (1894-1974). Схоже розповідали багато інших старих чопівців. Наприклад, **Фещенко Дмитро Васильович** (1925 р.н.), так розповідав той Переказ: «Був таки воїн Чоп, і получив вон за воєнніє заслуги награду, скільки конем за день об'їде, те буде його...».

Чоповичі, так називався рід Чопа на мові Древлян. Чоповичі, спадкоємці князя Чопа, який отримав землю як нагороду, яка була названа Чоповичами по імені його Роду, що нею володів. Філолог С. Губерначук в роботі «Трипільські знаки-символи в гербах української шляхти» пише: «...Дослідник української шляхти **М.Теодорович** наприкінці XIX ст. писав, що деякі родини нашої шляхти, як-от **Чоповські та Білоцькі-Харченки**, посилались на грамоти ще часів Великих князів Київських та удільних князів...

*Імення тої древлянської верхівки збереглися у географічних назвах житомирського Полісся. Саме у цьому краї мовознавець О. Купчинський виділяє найбільше в Україні назв із докиєворуським суфіксом -ичі: Білошичі, Варповичі, Гаєвичі, Дідковичі, Каленичі, Левковичі, Речичі, **Чоповичі** та ін. За цими назвами поселень стоять прізвища, прізвиська, імена родоначальників-засновників чи власників поселень.*

Підтверджуються це і наявністю до недавнього часу в Чоповичах до-Християнських імен, наприклад Соловей, які писалися в документах царського і післяцарського часу Сильвестрами. В архівних документах Роду Чоповичів це ім'я зустрічаються багато разів.

Історик-краєзнавець М. Брицун-Ходак, коли ще було живе покоління людей, які народилися до революції 1917 року, виконав важко оціниму сьогодні роботу. Обійшовши десятки селищ Древлянського Краю та опитавши сотні людей, ним був зібраний багатий матеріал переказів що пройшли через багато

покоління нащадків Древлян. М. Брицун-Ходак з'ясував в тому числі і те, що рід Чоповичів є древнім військовим родом Великого князівства Древлянського».

У «Архіві Південно-Західної Росії, Актах походження шляхетських родів Південно-Західної Росії Ч.4, Т.1, Київ, 1867», в розділі «Содержание актов об околичной шляхте», стор.1 – 4, історик царського часу В. Антонович пише наступне про околичну шляхту, до якої відносився і Рід Чоповичів: «...шляхта, живущая в «околицах» в северных частях Волынской и Киевской губерний, в уездах Овручком и Радомысльском...

Они собственники, землевладельцы, но крестьян на их землях нет и крепостными людьми они не владели, или если владели, то в весьма редких случаях... По древности своего происхождения околичная шляхта должна быть отнесена к числу самых древних дворянских родов южнорусского края. Все дипломы на дворянство шляхтичи околичные получили от Великих князей Литовских еще до Люблинской Унии (1569р.), в XIV, XV, XVI столетиях. Некоторые из них, например Чоповские и Белоцкие, ссылались на грамоты еще более древние, пожалованные им от «достославных русских князей», еще во времена удельного периода княжеской Руси» [6].

«Можливо, царський історик в цьому місці навмисне уникнув згадки про Велике князівство Древлянське. Пояснити це можна тим, що Древляни були потужним осередком опору зароджуваної в ті древні часи династії Рюриковичів, від якої історики царського часу вели відлік початку народження Російської держави. Там же, на стор.14, В. Антонович перераховуючи документи, що мали у свій час Древні Роди які проживали на західній від ріки Дніпра стороні, зазначає: «...1) Чоповские имели грамоты, выданные им еще удельными князьями русскими на право владения их землями; Игнат Чоп предъявлял эти документы великим князьям Александру (Великий князь Литовський з 1492 по 1506 рік, і король Польський з 1501 по 1506 рік) и Сигизмунду (Великий князь Литовський і король Польський з 1506 по 1548 рік) Казимировичам, которые подтвердили Чоповским права на земли и зачислили их в категорию земель, обязав их снаряжать «две службы земския военная». Права эти были еще раз подтверждены Чоповским Владиславом IV» (Великий князь Литовський і король Польський з 1632 по 1648 рік) [6; 3, с.13-14].

«Во время восстания Хмельницкого, казаки заняв Овруцкий повет, истребили все попавшие им документы; замок Овруцкий, в котором хранились городские овруцкие книги, был также сожжен казаками. Таким образом, в числе прочих, пропали документы Чоповских... Чоповские заявили в 1682 году в актовые книги счет пропавших документов и представили аттестацию (удостоверение), подписанную всеми их соседями – о том, что последние действительно видели у Чоповских означенные документы; сь этой аттестацией Самуель, Андрей и Тимофей Чоповские отправились отыскивать копии своих документов в метрике коронной. Поиски их оказались успешными... Иоанн III (Ян III Собеський, король Польський і Великий князь Литовський з 1674 по 1696 рік), окончательно признал за ними шляхетское звание и подтвердил прежние великокняжеские грамоты» [3, с.14].

Існує ще одна підтверджувальна Грамота отримана від Польського короля Сигізмунда Августа (з 1544 по 1572 рік Великого князя Литовського, і короля Польського з 1548 по 1572 рік). Її копія знаходиться в «Деле о дворянстве рода Чоповских» яка зберігаються в РГИА. Та Грамота була видана 26.03.1558 року Потапу Чопівському, правнуку Ігната Чопа (1433-1518). А в 1570 році сини Потапа Чопівського, Прокоп і Андрій отримали чергове перепідтвердження чоповських привілеїв від того ж короля [3,с.13-14].

В РГИА, в «Деле о дворянстве рода Чоповских» на листі за №12 також знаходиться:

«Выпись привилегии Короля Польскаго Сигизмунда Августа Дворянамъ Прокофію 11^{му} и Андрею 12^{му} сыновьямъ Потапа 6го Чоповскимъ 1570 года данной, въ коей прописана таковая же привилегія и тѣмъ же Королемъ Дворянину Потапу Чоповскому 6^{му}, сыну Василя 3го 1558 года пожалованная.

Изъ которыхъ видно: 1^й что наданная Потапу Чоповскому отъ того Короля земля Чоповскою называемая подтверждается в вечное владение его синовей 11-го и 12-го, и 2-й что предокъ Потапа Чоповскаго Игнатъ Чоповскій 1^й заслужилъ сія земля отъ Князей и Королей Польскихъ, что данные на оную отъ предковъ Короля грамоты предъ нимъ предъявлены и что онъ посему оставляетъ означенную землю во владеніи его Потапа Чоповскаго, какъ человека нужного и ревностнаго къ службѣ и его наслѣдниковъ, съ тѣмъ, что онъ долженъ за сію землю служить на равне съ прочими Дворянами (л.11) сія выпись выдана изъ актъ Любельскаго Трибунала 1739 года» [3,с.14].

Номери біля імен відповідають родоводу виведеному від Ігната Чопа що проживав у Чоповичах десь в 1433-1518 роках. Потап «6^{-й}», син Василя «3^{-го}» відповідає наступному: Василь Васильович Чоповський, внук Ігната Чопа мав сина якого звали Потапом.

В «Архиве Юго-Западной Россіи, Актах о происхожденіи шляхетскихъ родовъ въ Юго-западной Россіи. Ч.4, Т.1, Кіевъ, 1867», стор. 181-184, знаходиться Грамота короля Яна III Собеського, яка свідчить наступне:

(в цьому як і в інших перекладах із старопольської мови архівних документів використаних при написанні даної роботи, збережені стиль мови оригіналу документу і короткий опис його змісту, що написаний збирачами архіву староросійською мовою) [3,с.14].

Перевод из старопольского языка на русский язык

Стр. 181

LV.

Подтвердительная грамота короля, Іоанна III, выданная Чоповскимъ. Король подтверждаетъ всѣ грамоты, выданныя Чоповскимъ его предшественниками, начиная съ короля Александра, и возобновляетъ ихъ право на владѣніе, принадлежащими имъ землями, подъ условіем доставлять, въ случаѣ войны, въ королевское войско, двухъ вооруженныхъ всадниковъ. 1683. Март 18.

Стр. 182

...Ян Третий, с Божьей милостью король Польши, Великий Князь Литовский, Русский, Прусский, Мазовецкий, Жмудзкий, Киевский, Волынский, Подольский, Подлясский, Сиверский и Черниговский.

Признаем этой грамотой, подтверждающей привилегии нашим всем вместе и каждому в отдельности, кого это касается, если кому больше ласки и щедрости нашей королевской должны засвидетельствовать по праву рождения, как таким, предки которых перед Речью Посполитой выслужились, между которыми не последнее место имеет благородного происхождения Игнат Чоп, для единой Отчизны; Наисветлейшим королям Их величествам: Александру и Зигмунту Первому, хранителям нашим, представил документ; и до этого времени преемники его (Игната Чопа), благородного происхождения Чоповцы, пребывающие на военной земской службе, выслуживаться не перестают, и не имея никаких наших наград за заслуги, просили нас через совет панов и чиновников наших, благородного происхождения: Самуил Чоповский, Тимофей и Андрей Чоповцы, именем всех своих братьев, при инстанции всего Житомирского и Овруцкого уезда, что бы Мы, взявши их под нашу защиту, сберегли их права, вольности, свободы, границы и земли, им от Их величеств королей, хранителей наших, лязбно предоставленных, и утвердили нашим уважением все их свободы, права и прочее по месту тамошнему. Тогда Мы, король, видя, что дело хорошее и справедливое, одобренное, не имея также предостережений, что бы на наших границах никто из людей, собранных на своих местах, не действовали самовольно, все те их документы, права, привилегии, выписки, особенно выданные нашей канцелярией Великого княжества Литовского, этой грамотой, подтверждающей нашей привилегией, во всех их пунктах, разделах и параграфах

Стр. 183

подтверждаем, закрепляем полностью Чоповских на землях, борах, гаях, лесах, сенокосах, пастбищах, заливных лугах, реках, ручьях и их берегах, животной и всякой ловле, за родом принадлежащее и прилегающее полностью и нераздельно, на вечное время сохраняем; обещая после нас и наших наисветлейших наследников, те их права, привилегии и ограничения в малейшем пункте и параграфе не могут быть нарушены, а как пред этим в своих границах и местонахождении были, так и сейчас оставаться должны, при поселении и границах, что начинаются от реки Ирши, понад землями благородного происхождения Меленивских, по над второй рекой, что называется Рубежница и по суше, что выходит на Мохнатую Лозку и Белый Камень, под самое село благородного происхождения Войнаровских, названное Войнаровка, до земель благородного происхождения Скуратовских и села Липляны, до границы благородного происхождения Ельцов и села Головки, аж до реки Ирши доходящих; а другим углом, по той стороне реки Ирши, земля, что называется Уголец, все это должно закончиться на границе у благородного происхождения Зубра и села Гута, с этих, выше упомянутых земель, не должны выполнять никаких повинностей, кроме как, должны в случае

войны, на нужды наши и Речи Посполитой, предоставлять двух вооруженных всадников, как предоставляли и присылали их предки, под этим условием обещая нашим подданным благородного происхождения, что бы имея все те предоставленные услуги, никогда не отказывали в нуждах Речи Посполитой, а всегда были готовы, и под сим, для лучшей веры, подписав нашей рукой, приказали приложить нашу печать Великого княжества Литовского. Выдана на сейме военном, шестинедельном, в Варшаве, дня XVIII месяца марта, MDCLXXXIII года, IX года нашего правления. Эта грамота Его королевской милости скреплена печатью Великого княжества Литовского, а подпись Его милости короля с такими словами: Ян король. Подтверждение прав и свобод подданных Его королевского величества Чоповских, что остаются на военной службе.

Эта подтверждающая грамота, по просьбе выше названной особы просящего и после моего служебного принятия, была вписана в книги нынешние, гродские, Овруцкие, из этих книг и эта выписка с печатью гродскою овруцкой была выдана. Написано в замке Овруцком. У этой выписки, предлагаемой в подлиннике, скрепленной печатью, надпись его милости пана регента

Стр. 184

города тамошнего с такими словами: Левковский. Который эту выписку по подаче и просьбе вышеупомянутого его милости подателя, и моего служебного принятия, полностью, от начала и до конца, слова в слово переписал.

Книга гродская луцкая, № 2248, годъ 1712; листъ 623, и книга гродская овруцкая записовая и поточная, № 3211, годъ 1683 – 1684, листъ 112.

Перевод правильный и соответствует тексту поданного документа»
[3,с.14-16].

Відповідь на це питання ми знаходимо, найперш, у відомій праці Ю. Кононученка «Історія Чопович...», де він пише: «На сьогоднішній день назви гілок родового дерева роду Чоповичів, який склався від празасновника роду князя-воєводи Чопа і бере свій початок із Городища Чопович на Речицях які на лівому березі ріки Ірші, що межують з Будищами, Рехтою, Кип'ячим, Попливом, Перегорщем, Сутохами і їх околицями, можна позначити наступним чином:

1. Що почались від синів князя-воєводи Чопа - засновника Роду.

2. Що почались від соратників князя-воєводи Чопа, які перебували з ним на той час у родинних відносинах і захищали разом з ним Землю Древлян.

3. Перед 1648 роком з'явилися нащадки, що почались від прийнятого в «чоповські кагал» рішенням Роду за особливі заслуги перед ним. Одне з таких прізвищ що вважаються Чоповським, згідно Родових Переказів наприклад за розповіддю Клесака Івана Григоровича Кононученко (1926-2010) має таке походження: «...приставший у прими до чоповської вдови (по-колишньому «московки») козак Мирута, виконав для чопівців важливу справу. Будучи учасником делегації відправленої ними захищати їх інтереси в суді міста Львів, при тому що залишалось мало часу щоб дістатися туди до початку суду. Але вони встигли і привезли позитивне рішення. За що Мирута і був прийнятий в чоповські кагал...».

Проживали на землях Чопа також і вільні нащадки його «підданих» і «бояр», як називалися вони в чоповських архівних документах відносно пізнього часу» [3, с.23].

Щодо синів засновника Роду Чопа Древлянського, то маємо загальні відомості тільки про старшого сина Чопа – Філона. Відповідно родовим переказам назва чоповського прізвища Філоненко пішла від Філона, сина дохристиянського князя Чопа Древлянського – засновника Роду. Після 1793 року, коли при доведенні права на російське дворянство родоводи виводились родом Чопа відповідно до вимог правил царської Росії – показати наявність документу (а таким документом була карта земельних володінь Чоповичів, зроблена на шкірі, отримана в древлянські часи засновником роду князем Чопом та затверджена після 946-го року княгинею Ольгою) походження цього прізвища було виведене з Філона, Денисового сина Чоповського, правнука у четвертому поколінні Ігната Чопа (1433-1518) [3].

На той час Чоповою землею володів його Рід, що був ведений Києво Русом Ігнатом Чопом Християнським (1433-1518) – далеким нащадком князя Чопа до-Християнського від якого Рід Чоповичів почався. Тобто Києво Руський князь Ігнат Чоп Християнський (1433-1518) був лише одним із перших представників Роду заснованого князем Чопом Древлянським, що потрапив в архівні документи які збереглися з появою впорядкованої державної системи «документ – архів» на територіях Великого князівства Литовського і королівства Польського Християнських. Князь Ігнат Чоп звертався до Великих князів Литовських Християнських за підтвердженням стародавніх родових привілеїв від імені Християнського Києво Руського Роду Чопа, будучи представником однієї із старих гілок на якій Рід будувався справдана. Будучи

нащадком тих хто вели за собою Чопів Рід, уже багато сотень літ до того часу. А той факт, що не збереглися після незліченних, сотворених і керованих східною Ордою, а пізніше ординською Московією нашестя, більш ранні документи часу Великого князівства Литовського, або ще більш ранніх часів Русі Київської Християнських і до-Християнських часів не означає того що Рід Чопа не існував в до-«системно-архівні» часи.

Як сказано в вище наведеній Грамоті короля Польського Яна III Собеського від 18.03.1683г.: «...благородного походження Ігнат Чоп, для єдиної Отчизни; Найсвітлейшим королем Их величествам: Александру и Зигмунту Первому, хранителям нашим, представил документ...».

Представив документ, Карту земельних володінь Чоповичів виготовлену на шкірі і отриману засновником Роду князем Чопом Древлянським як документ права власності на його Землю-нагороду в часи початку розбудови Великого князівства Древлянського. Отриману на багато століть раніше часів Великих князів Литовських Християнських: «...Их величеств: Александра и Зигмунта Первого...». Карта земельних володінь, яка після 946-го року була утверджена Великою Києво Руською княгинею Ольгою Християнською (920-969). А в подальшому і іншими попередниками вищеназваних Києво Руських князів Християнських, що свого часу володіли даними їм Богом західними від ріки Дніпра і при-Дніпровськими землями [3, с. 18].

Слід підкреслити, що Рід Чопа (родове дерево чопівців) включає в себе декілька гілок(ліній). В «Деле о дворянстве рода Чоповских» яке зберігається в РГИА, починаючи з листа №11 знаходиться такий документ : **«Описание родословной Чоповских Линий Филоненковъ, Кононученковъ, Шоботенковъ, Кузменковъ, Иваненковъ, Семененковъ, Фещенковъ, Максименковъ, Кириченковъ, Дученковъ и Мойсеенковъ.** Документи представлены въ копіях засвидѣльствованныхъ Кіевскимъ Д. Д. Собраниемъ.

2-й (порядковий номер Василя Ігнатовича Чоповського в родоводі, що в царський час виводився від Ігната Чопа (Ю.К.) (1433-1518).

Выпись изъ Гродскихъ книгъ Луцкаго Замка 1755 года духовнаго завѣщанія 1518 года Василиемъ 2^{мь} сыномъ Игнатія 1го Чопа учиненнаго, коимъ онъ раздѣливъ имѣніе свое Чоповскимъ называемое на три части, назначилъ оное сыновьямъ своимъ 3 Василия, 4 Макару, и Ивану 5. Записавъ каждому изъ нихъ по 10 душъ крестьянъ и по 2 Боярина съ ѣмъ, что бы они выполняли Королевску службу на равныхъ с прочими Дворянами и заслуженное кровавыми трудами именіе защищали и что его шесть братьевъ убиты в сраженіи во время состоянія въ Государственной службѣ (л.3.) ... »

Крім прізвищ перерахованих вище, згідно з цією архівною справою трохи пізніше на отримання російського дворянства були подані документи представниками наступних чопівських прізвищ: **Ширченко, Сущенко, Прокопенко, Рудченко, Мирутенко.**

В тій же архівній справі також згадуються прізвища **Шпакович, Лавринович і Круковський.** [3, ст. 20; 5, с.22].

Очевидно, особливо з першої групи прізвищ, є ті роди, що започатковані як нащадками по крові так і соратниками засновника Роду князя Чопа Древлянського, що прибули з ним на отриману Землю-нагороду. Соратники, це вірогідно, найперш, Кононученки, Фещенки .... Хто ще? **(Філоненки є прямими нащадками князя Чопа Древлянського)**. Вивчення їх родоводів показує, що в подальшому відбулося їх породичання, зближення родів, що в більшості випадків характерно і для сьогоденних чопівців.

На землях Чопович проживали також і нащадки «підданих і бояр» що служили представникам Чопового роду, але не належали йому по прямій спорідненості. Такі згадуються в різних архівних документах. З плином часу, в умовах що змінилися, представники із нащадків чоповських бояр як і з прийнятих у свій Кагал родом Чопа почали заявляти себе рівноправними його представниками. З архівних документів видно, що ординський царський Кремль провокував такі розбіжності що йшли зсередини Роду, підтримував їх і використовував для розколу Роду займаючи сторону нащадків колишніх чоповських «підданих і бояр».

За наявними архівними документами можна зробити висновок і про те, що Рід знав своїх предків дуже добре, і міг по родоводу повертатися в минуле на багато поколінь.

Наявні на той час документи були пов'язані з ім'ям Ігната Чопа (1433-1518). При тому необхідно розуміти і те що всі Чоповські знаходились в більш близькій чи більш далекій спорідненості. І що родинні зв'язки із представниками найстаріших гілок Роду, тобто із тими на кому Рід будувався справдана, були бажаними. Тому біля трьох сотень років пізніше, вивести родинний зв'язок з Ігнатом Чопом (1433-1518) для глав сімей різних гілок Роду будь-якої складності не являло [5, с. 21].

Але було бажання багатьох мешканців Чопович приєднатися до Роду Чопів без права на це. А тому в ті часи представники Роду Чопів захищали свій Рід від таких посягань через суди тощо.

Так в «Деле о дворянстве рода Чоповских» (РГИА), починаючи з листа №22, є випис з протестів 1797 та 1803 років написаних «...Филоненками и другими Чоповскими въ Радомысльській поѣтовый Судъ поданные о не принадлежности къ роду ихъ тех, кто выводитъ происхождение свое отъ какого то Давида...» [5, с. 21].

В ДАКО, Ф.782, оп.1, спр.13006, «Кіевскаго Дворянскаго Депутатскаго Собранія Дѣло о дворянстве рода Чоповскихъ Радомысльскаго Уѣзда. Часть 1^а», на листі 107 знаходиться «Протестъ 08.06.1803г. въ Радомысльській Уездный Судъ Филоненками колена Василя Василіева Ігнатіева внука Чоповскаго происшедшихъ; равно Мойсеенками, Кириченками, Шоботенками, Кузьменками Чоповскими происшедшими съ Колена Макара Василіева сына Ігнатіева внука Чоповскаго; коимъ они, Чоповскіе, оспариваютъ происхождение Давиденковъ Чоповскихъ» [5, с. 21].

За сеймовою уставою 1522 року «О выводе шляхетства за примовою» шляхтич був зобов'язаний довести свою шляхетність, спираючись на грамоти про попередню військову службу. Один з провідників родини Чопів - Ігнатій -

зумів підтвердити шляхетські права, пред'явивши давні грамоти про службу князям в удільний період.

Як доказує у своїй праці Юрій Кононученко, Ігнат Чоп не являється засновником Чопович, так як за стверджувальною грамотою від 18.03.1683 року «слідуює, що Ігнат Чоп отримав підтвердження попередніх привілеїв на підставі вже наявного в нього документу». [5, с. 16]

Але ім'я Ігната Чопа згадується і в більш ранньому документі, що датується 1581 роком. «Ігнат Чоп, згадуваний в цьому документі, був прадідом того Ігната Чопа, який пізніше звертався за підтвердженням Чоповських привілеїв до Великих князів Литовських Олександра та Сигізмунда I» [5, с. 17]

Ігнат Чоп був одним із перших представників роду, заснованого древлянським князем Чопом, що потрапив до архівних документів.

За одним із тверджень Ігнат Чоп (1433-1518) заповів Чоповичі єдиному, що повернувся з війни своєму сину Василю, будучи впевненим, що інші шість його синів загинули на війнах, захищаючи Русь Київську Християнську від нашестя ординської Московії. Його син Василь Ігнатович Чоповський переписав Чоповичі на своїх синів, і пішов у Вічність, також не знаючи, що є в живих його брат Давид [3, с. 20].

Після 1793 року, представники поневоленого ординськими московітами Києво - Руського Чопового Роду Християнського, чії родоводи не виходили на прямий родинний зв'язок з Ігнатом Чопом (1433-1518), намагалися довести родові чи власне право на російське дворянство, були вимушені показувати свої родоводи від Ігната Чопа (1433-1518) і його сина Василя Ігнатовича Чоповського. Так було тому, що, відповідно до царських правил стосовно надання російського дворянського звання, така спроба могла бути вибудованою тільки на основі збереженого на той час заповіту Ігната Чопа та на тому, що його ім'я згадувалося в найстарішому збереженому на той час родовому документі - Грамоті від 18.03.1683 року. До того ж, що названа Грамота, що пізніші документи польського часу були видані на імена прямих нащадків Ігната Чопа (1433-1518).

Тобто, показаний при доказі прав на царське дворянство родовід, був дійсним родоводом однієї із одинадцяти гілок Чопового Роду, за короткий (трохи більше 300 років) відносно Історії Чопового Роду період часу. Але оскільки всі носії одинадцяти прізвищ дохристиянських гілок роду були сородичами з Древніх Часів, то ті Чоповські, хто доводили право на російське дворянство, показали свої родоводи від Києво-Руси Ігната Чопа Християнського (1433-1518). Всі Чоповські були дійсно тісно переплетені родовим рідством і були в древньому родинному зв'язку з Ігнатом Чопом (1433-1518). Тільки далеко не всі були з ним на 1793 рік в прямому родинному зв'язку.

Але як того потребували царські правила, так і виводили.

Іншими словами, після 1793 року, ті представники Роду, які не були в прямому родинному зв'язку з Ігнатом Чопом і при тому намагалися довести родові чи власне право на «дворянство» ординської Московії, ставшої з часів царя Петра I (1672-1725) «російською імперією» царськими правилами були змушені ціленаправлено фальсифікувати як свої власні родоводи, так і Історію

Роду. По іншому довести їх причетність до власного шляхетного Києво - Руського Чопового Роду Християнського по тих правилах вони не могли. Тому що потрібно було опиратися на найстаріший збережений документ. А той документ - Грамота від 18.03.1683 року, виводила не далі як на Ігната Чопа (1433-1518).

І в нинішні часи чомусь дехто з науковців вважає що засновником роду Чопів є Ігнат Чоп (1433-1518), який нібито отримав Землі і Привілеї за якісь невідомі заслуги від великих князів Литовських і королів Польських. Але, як уже зазначалося вище, це є помилкою, побудованою на вимогах царських правил відповідно яким після 1793 року, при доказі представниками Роду права на російське дворянське звання було необхідним пред'явити найстарішого збереженого родового документа. По тій причині Чоповські і показали тоді своїм предком Ігната Чопа (1433-1518), який в 1492 році отримав чергове підтвердження чоповських Привілеїв, про що йдеться в найстарішій збереженій чоповській Грамоті від 18.03.1683 року. А також на висновках Л.І.Похилевича, який в 1864-му році написав «Сказания о населенных местностях Киевской губернии», де сказано про Чоповичі наступне: *«...селение Чоповичи получило свое название от первого владельца этих мест Игнатия Чопа, которому за военные подвиги земли эти в определенном пространстве до 15000 десятин наданы польскими королями Александром и Зигмундом I...»*[5,с.16].

Але ж, з наведеної вище чергової стверджувальної Грамоти від 18.03.1683 року слідує, що Ігнат Чоп отримав підтвердження попередніх привілеїв на підставі вже наявного в нього документу: *«...Александру и Зигмунту Первому, хранителям нашим, представил документ;...»*.

Науковці[2;3;4;5] та й місцеві старожили стверджують, що на місці нинішніх Чопович була військова залога древлян, яка за часів Древлянського князівства прикривала підхід ворожих сил до Іскоростеня. Чоповичі знаходяться, як би на острові між 3-х річок: Перегорщ, Чопівка та Славута. Таке географічне положення з військової точки зору надзвичайно вигідне, що обумовило необхідність та створення такого поселення-фортеці ще в древлянські часи, коли древлянам доводилось захищатися від численних ворожих нападів. Звідси, очевидно, з'явилося одне з припущень щодо походження назви Чоповичі. На підставі лінгвістичних досліджень дехто стверджує, що назва Чоповичі походить від слова «чопик». Чопик – це кілочок, яким закривали дерев'яну діжку. (Очевидно що з такого припущення виходив автор представленого для обговорення Герба та Прапора Чопович, що вже затверджені та є св'ятиною для Чопівців) [8]. На наш погляд вигляд Герба та прапора Чопович є достатньо позитивним, а зміст, в основному, відповідає призначенню. Але багато залежить від історичної свідомості та смаку виконавців та коментаторів. Так в поясненні до Герба та Прапора Чопович для обговорення: (Інфо Малин, 6.11.2019.) авторами були допущені, на наш погляд, певні помилки, пов'язані з їх суб'єктивними поглядами. Під час обговорення коментарів до пояснення на жаль ніхто не подав. На сьогодні вже є достатньо зрозумілими такі помилкові судження допущені в поясненні: 1. Можливий засновник селища – боярин Гнат Чоп. Нібито за військові подвиги ці землі були

надані Гнатові (Чопу) у володіння відповідними документами ВКЛ на межі XV та XVI сторіч. Водночас головна гербова фігура – давньоруська, древлянська фортеця, адже Чоповичі є частиною древлянської землі, специфічного історичного регіону Заушшя. Науковці вже переконливо стверджують, що на землях нинішніх Чопович була військова залога древлян-чопівців, яка прикривала підхід до столиці – Іскоростеня. Відомо, що Фортеця дійсно була, але ж будувалася вона ще в древлянські часи, очевидно і під керівництвом засновника Роду Чопів князя Чопа Древлянського ((IX-X століття), який і став засновником Роду Чопів та Чопович. 2. Робиться недолуга спроба «об’явити» в засновники Чопович ченців Києво-Печерської лаври, XVI ст. (Чоповичі були засновані в IX-X століттях). 3. Не є правильним твердження, що назва селища «скоріше всього походить від назви річки, що протікає біля нього – Чопівки», що відображено у гербі пониженим хвилястим поясом. Є переконливим та логічним твердження, що Чоповичі отримали назву від імені свого засновника та Роду Чопів князя-воєводи Чопа Древлянського. А річка Чопівка в ті давні часи називалася Славутою. 4. На наш погляд, було б краще залишити вороні золоте кільце (від герба «Корвін», що мали Чоповичі з давніх часів), як символ щастя, яке принесла вона чопівцям.

Герб та Прапор смт Чоповичі

Головною версією щодо походження назви Чопович, котра нині має широку популярність, як серед місцевого населення, так і серед науковців, а також опирається на історичні докази та артефакти, є та, що Чоповичі започатковані в часи Великого князівства Древлянського (IX-X століття) древлянським князем-воєводою Чопом, який за особливі бойові заслуги отримав від Великого князя Древлянського Землю –нагороду, котру за переказами мав об’їхати на коні за день та на якій і започаткував селище та Рід Чопів. (Про це ми вже писали на початку розділу посилаючись на спогади місцевих жителів, думки та праці М.І. Брицуна – Ходака та Ю.М. Кононученка та ін.).

Саме такий підхід до історії Чопович та Роду Чопів започаткований та обґрунтований нами в Історичній довідці на сучасному сайті смт Чопович. Такий підхід щодо назви Чопович є найбільш очевидним та науково обґрунтованим.

.....
 .....

Висловлюємо надію, що ми достатньо переконливо обґрунтували питання щодо походження Роду Чопів, селища Чоповичі та їх засновника князя-воєводи Чопа Древлянського. Показали різні підходи з цих питань, виявили найбільш об'єктивні (правильні, логічні, раціональні). Зрозуміло, що опис історії Роду Чопів, селища Чоповичі та князя-воєводи Чопа Древлянського за давністю подій, відсутністю повноти доказів ми не могли зробити, як кажуть, в деталях. Але найбільш важливим для нас усіх є правильне загальне розуміння тих історичних подій, що відбувалися. Саме таке головне завдання ми ставили розпочинаючи цю працю.

Насамкінець, хочемо наголосити на складностях історичних обставин в яких відбувався та проходить процес становлення Роду Чопів.

1. Рід Чопів, як і інші древлянські роди, історично сформувався та перебуває на своїй Богом даній землі, в основному займався землеробством, рибальством, мисливством тощо.

2. Відповідно до своєї природи та способу життя Рід відрізнявся працьовитістю, поміркованістю, толерантністю по відношенню до інших людей, етносів, народів. З часом брав участь у військових діях тільки за потреби самозахисту та в з'язку з належністю (не по своїй волі) до певних імперій, держаних утворень.

3. Рід об'єктивно входив до Древлянського князівства, з часом, за вимушених обставин, до складу Русі Київської, Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Російської імперії, Радянського союзу. Нині, добровільно - до складу Незалежної України.

4. Рід пережив татаро-монгольське нашествя, напади, вбивства та грабежі татар та нищення і з боку багатьох інших ворожих сил.

5. Великі втрати Рід поніс в часи належності до Російської імперії та імперського Радянського союзу (висилки, голодомори, війни, масові репресії, вбивства та переслідування інакомислячих тощо).

6. Зброєю, що з давніх часів використовується ворогами проти древлян-українців-чопів вже давно є московська православна церква та релігія в цілому. І сьогодні московська церква зберігає певний вплив на території Чопович та за їх межами.

7. В час Незалежної України в державі, на теренах Чопович та громади відбувається певне пожвавлення національного життя, відновлення історичної пам'яті людей, але з причини недостатньої національної свідомості вищого та місцевого керівництва, а також населення цей процес відбувається надто повільно. Інтереси захисту України та Роду вимагають більш активних дій.

8. Важливими внутрішніми чинниками, що стримують сьогодні зміцнення України та Роду Чопів є недостатній рівень історичної свідомості людей, масова еміграція та виїзд за кордон, низький рівень розвитку економіки, корупція в системі органів управління, загроза захвату земель (в т.ч. і чоповських) та природних багатств олігархами та іноземцями інтереси яких суттєво відрізняються від інтересів місцевого населення, зокрема – чопівців.

9. Є й інші проблеми, для громадян вони достатньо відомі та потребують швидкого вирішення.

Висновки: 1. Тривалий час історія древлян, Древлянського князівства, селища Чопович за різних історичних обставин замовчувалася, знищувалася чи викривлялася. Особливо негативну роль відігравали підлеглість древлян варяжській владі Києва, котра була агресивною щодо древлян, Литовсько-Польській держави, Російській та Радянській імперії, котрі були не зацікавлені в її об'єктивному висвітленні.

2. Численні історичні джерела, артефакти (залишки укріплень тощо), давні перекази, історичні архіви, наукові розвідки підтверджують стародавність селища та його заснування в IX-X століттях князем-воєводою Чопом Древлянським. Про отримання князем Чопом Древлянським документів на Землю-нагороду стверджують також багато відомих істориків (В. Антонович, М. Брицун-Ходак, С. Бондаренко, А. Томашевський, Ю. Кононученко, В. Тимошенко та інші), а також численні спогади місцевих жителів, що ґрунтуються на переказах та легендах від старших поколінь.

3. Науковці також вважають помилковою думку, що назва селища походить від пізнішого нащадка князя Чопа Древлянського – Гната Чопа, який володів селищем, мав грамоти на володіння, видані Києво-Руськими, а, вірогідно, ще Древлянськими князями та які він представляв королю, Великому князю литовському Сигізмунду I Старому (1.1.1467-1.4.1548р.), та Олександровичам, які за нові воєнні заслуги Чопів підтвердили право на володіння ними селищем та видав грамоти, що продовжили право Чопів на володіння Чоповичами. Існує ще одна підтверджувальна Грамота отримана від Польського короля Сигізмунда Августа (з 1544 по 1572 рік Великого князя Литовського, і короля Польського з 1548 по 1572 рік). Ян III Собеський, король Польський і Великий князь Литовський (з 1674 по 1696 рік), *окончательно признал за Чопами шляхетское звание и подтвердил прежние великокняжеские грамоты».*

4. Перша письмова згадка про Чоповичі як село Овруцького повіту датується 1519 роком. Дехто із сучасних псевдоісториків намагається пов'язати з цією датою і заснування поселення Чоповичі. Але така думка з точки зору історичної правди та здорового глузду є хибною та шкідливою, так як фальсифікує історію, принижує гідність Чопович та Роду Чопів. Історія Роду Чопів та поселення Чопович має більш ніж тисячолітню історію, що є зрозумілим на фоні загальної історії Древлянського краю, історії племені (роду) Чопів, історичних документів, легенд та численних спогадів місцевих жителів.

5. Об'єктивне знання історії Чопович свідчить про історичне, природне право Чоповців на свої землі та угіддя, що належали їм з прадавніх часів, ще до появи будь-яких церковних організацій, а тим більше московської православної церкви, що тривалий час підступно претендує на землі чопівців. (Ю.М. Кононученко в своїх працях правдиво висвітлив боротьбу чопівців з московською церквою з цього питання).

6. Об'єктивний, правдивий доказ історії Чоповичів, чоповців (чопівців) слугує їх авторитету, об'єднанню, патріотичному вихованню молодого покоління.

7. Перед чопівцями, місцевою владою стоїть завдання увіковічити історичну пам'ять про Чоповичі, відомих людей, зберегти та захистити наявні історичні пам'ятки, продовжити кращі шляхетські традиції своїх предків.

Література:

1. Марія Мушкет. Коротке справоздання за передісторичні розшуки р. 1928.// Антропологія. Річник 2. Київ, 1929. С.241-249.
2. Брицун-Ходак М. Тисячолітні веди Землі Древлян. Археологія. Історія. Етнографія / Миколай Брицун-Ходак ; Коростен. краєзн. т-во Радогоща. – Коростень, 2006. – 459 с. : мал., фот. – (Літописна Земля Древлян).
3. Кононученко Ю.М. Історія Чопович на Ірші. – Житомир: видавець Котвицький В.Б., 2013 – 170с.+ вкл..
- 4.Клесак Чоповський Коньчученко Ю.М.. Історія Чопович на Ірші. – 2011, ((з доповненнями на 15.06.2021) (Електронний ресурс).
- 5.Кононученко Ю.М. Історія Чопович на Ірші. – 2011, (з доповненнями на 26.11.2016.)
- 6.Антонович В.Б. Акты о происхождении шляхетских родов в Юго-западной России // Архив Юго-Западной России. - Ч. 4. - Т. 1. - К., 1867. - 460 с.
- 7.Архівні документи із «Дела о дворянстве рода Чоповских», що знаходиться в Росийском Государственном Историческом Архиве, С.-Петербург (РГИА), Ф.1343, та документи Ф.823, там же.
- 8.У Чоповичах хочуть затвердити герб та прапор. Йде обговорення: Інфо Малин, 6.11.2019. <https://infomalin.biz/news/rizne/malin/u-chopovichah-hochut-zatverditi-gerb-ta-prapor-yde-obgovorennya.html>
- 9.Кучера М.П. «Змиевы валы Среднего Поднепровья». Наукова думка, 1987.
- 10.Стародавній Іскоростень і слов'янські гради : зб. наук. пр. : у 2-х т. / Нац. акад. наук України, Ін-т археол., гол. ред. О. П. Моця ; редкол.: Г. Ю. Івакін [та ін.]. – Коростень : Тріада С, 2008. – Т. 1. – 271 с. : іл.

Розділ 3.

Про встановлення пам'ятника князю Чопу Древлянському в Чоповичах

Велике значення для людей має знання правдивої історії свого краю, свого Роду, своїх національних коренів. Без усвідомлення цих істин певна нація, чи інша спільнота не може бути згуртованою, міцною, успішною. Про це свідчить досвід багатьох народів світу. Чопівці мають глибоку та видатну історію, глибокі коріння, що сягають ще сивої давнини, Древлянщини, Древлянського князівства, Київської Русі.

Але, на жаль, під впливом попередньої російсько-імперської та радянської системи човівцям не розповідали офіційно про їх давню історію, паплюжили та принижували роль українців, зокрема й чопівців в цій історії. Не відбулося великого зрушення в цьому питанні і в часи Незалежності України. Один із пускників Чоповицького ліцею, що після вже закінчив юридичний ВНЗ, дискутуючи на моїй сторінці в ФЕЙСБУК, щиро зізнався, що в ліцеї, а потім і в університеті учням та студентам нічого не розповідали ні про древлян, ні про Древлянське князівство, ні про Чопа – засновника Роду Чопів та Чопович та його нащадків. І тільки в двухтисячні роки, місцеві патріоти-аматори із вивчення історії Древлянщини, Овруцької шляхти, Чопового роду М.І. Брицун-Ходак (родом з Коростеня) автор багатьох історичних праць та Ю.М. Кононученко-Чопівський (родом з Барвінок, мій земляк), який здійснив велику працю по вивченню та написанню історії Чопович (видав відому сьогодні книгу «Історія Чопович на Ірші (2013-2021 рр). В котрій не тільки висвітлив історію Чопович, а й здійснив нищівну критику спробам певних замовних осіб (Л. Долгополова), котрі робили підступну спробу приписати чопівців до «фальшивого дворянства». На жаль, цій «дамі» «підспівували» деякі науковці та псевдоісторики з Житомира та Чопович, а також «рецензенти» з Інституту історії НАН України в Києві.

Ю.М. Кононученка, чудового господаря від діда-прадіда, щирого патріота Чопович, обставини, що склалися в Україні та Чоповичах (як і багатьох інших людей) майже витіснили з рідної землі (періодично приїжджає до Чопович, до батьківської хати), все це створювало умови для діяльності різного роду пристосуванцям, засланим радянською владою «козачкам», часто з залишками радянської, проросійської ідеології, а, відповідно, і політики.

Усвідомивши ситуацію, маючи великий досвід ідеологічної, агітаційно - пропагандистської роботи я активно підключився до захисту інтересів, честі та гідності істинних чопівців. Мною були внесені відповідні зміни в статті Інтернету (Фейсбуку) щодо історії Чопович, про чопівців (чоповців), овруцької шляхти, Барановських (Баранівських) тощо. Я наніс точкові удари по провокаторці Довгополовій (яка пробувала обґрунтувати, що чоповці «фальшива шляхта» та тим хто її підтримував (включно рецензентів її статей), були проведені науково-практичні конференції з питань історії Древлянщини, Овруцької шляхти та Чопович. В своїх статтях, виступах я, разом з іншими науковцями, значно поглибив та поширив знання з цих питань. Поступово вдалося внести необхідні зміни до історичної довідки про Чоповичі, розміщеної в Інтернеті на офіційному сайті Чоповицької громади.

На підставі поглибленого вивчення історії Древлянщини та Чопович, я зрозумів можливість обґрунтувати та встановити в смт Чоповичі пам'ятник засновнику Роду Чопів та самого селища. Цю ідею я виношував десь біля 10-ти років. Велику роль відіграла моя робота над Родоводом (батьки з Чопівців) та ознайомлення з працями М.І. Брицуна-Ходака та Ю.М. Кононученка, а також працями деяких класиків історичної науки.

Шлях від ідеї пам'ятника до її реалізації був нелегким. Це десь 2-3 роки напруженої праці: від її наукового обґрунтування, формування макета, пошуку одnodумців, виконавців, фінансування, узгодження з адміністрацією селища, встановлення та відкриття.

Наукове обґрунтування звернення до голови Чоповицької громади Михайла Філоненка я розпочав з вивчення праць класиків з цього питання, потім консультацій з сучасними колегами-науковцями та громадськими діячами, які знали та розуміли історію питання.

Були з усіма підписантами мої зустрічі. Особливо мали значення підписи таких науковців як М. Брицун-Ходак, В. Ткаченко, В. Бех, В. Тимошенко, Ю. Кононученко, В. Барановський, О. Васянович, Б. Дученко, А. Томашевський та ін. Підписав і скульптор В. Феценко (який не був виконавцем пам'ятника, але таким був незаслужено представлений та приїхав із Житомира в зв'язку з тим, що скульптор-виконавець Віталій Рожик із Коростишева на той час захворів), але, як історик, В. Феценко теж виявився слабким та ненадійним. Під час відкриття пам'ятника він у виступі помилково, в супереч ним же підписаному Зверненню, заявив, що князь Гнат Чоп Древлянський – 16-го століття, отримав землі від королів польських та став засновником Чопович. Але тут повна нісенітниця: В 16-му столітті вже не було князів древлянських, а по-друге, поселення Чопів вже існувало десь 6-7 століть від князя-воєводи Чопа. Була інформація, що Василя Івановича спровокували до такого твердження деякі (відомі нам) історики з Житомира.

Голові Чоповицької громади Житомирської області Малинського району Філоненку Михайлу Миколайовичу

ЗВЕРНЕННЯ

Шановний Михайле Миколайовичу!

Ми, науковці та громадські діячі, котрі знають давню історію Чопович та Поліського краю, прагнучи йти в ногу з вимогами часу та потребами культурно-історичного розвитку смт. Чоповичі, звертаємось до Вас з обґрунтуванням та висновками щодо потреби вшанування пам'яті засновника роду Чопів - князя Чопа Древлянського та виготовлення і встановлення йому в центрі селища пам'ятника від нащадків та всіх жителів.

Опираючись на такі методи дослідження як: історичний, діалектичний, синергетичний, культурологічний, етнологічний, археологічний, логічний, джерелознавчий, бібліографічний, системний, статистичний, порівняльний, моделювання, опитування місцевого населення та інші ми прийшли до висновку, що саме князь Чоп Древлянський є істинним засновником Чопович, а його шляхетний рід – продовжувачем його славних традицій.

Про тисячолітню історію Чопович свідчать численні історичні артефакти (залишки укріплень, земляних валів, традиції та спогади чопівців, численні наукові дослідження та документи. Про отримання землі-нагороди князем-

воєвудою Чопом за воєнні заслуги від князя Великого Древланського писали такі дослідники як В. Антонович, М. Брицун-Ходак, М. Теодорович, В. Тимошенко, Ю. Кононученко-Чопівський, О. Васянович та інші.

Філолог С. Губерначук в роботі «Трипільські знаки-символи в гербах української шляхти» пише: *«...Дослідник української шляхти М.Теодорович наприкінці XIX ст. писав, що деякі родини нашої шляхти, як-от Чоповські та Білоцькі-Харченки, послалились на грамоти ще часів Великих князів Київських та удільних князів...»*

Історик-краєзнавець М.І.Брицун-Ходак, коли ще було живе покоління людей що народилися до революції, виконав важко оцінимо сьогодні роботу. Обійшовши десятки селищ Древланського Краю та опитавши сотні лядей, ним був зібраний багатий матеріал переказів, що пройшли через багато поколінь нащадків Древлан. М.І.Брицун-Ходак з'ясував в тому числі і те, що рід Чоповичів був древнім військовим родом Великого князівства Древланського.

В «Архиве Юго-Западной России. Акты о происхождении шляхетских родовъ въ юго-западной Россіи, Ч.4, Т.1, Киевъ, 1867», в розділі «Содержание актов об околичной шляхте», стор.1 – 4, історик царського часу В.Антонович пише наступне про околичну шляхту, до якої відносився і Рід Чоповичів: *«...шляхта, живущая в «околицах» в северных частях Волынской и Киевской губерний, в уездах Овруцком и Радомысльском...»*

Они собственники, землевладельцы, но крестьян на их землях нет и крепостными людьми они не владели, или если владели, то в весьма редких случаях...По древности своего происхождения околичная шляхта должна быть отнесена к числу самых древних дворянских родов южнорусского края. Все дипломы на дворянство шляхтичи околичные получили от Великих князей Литовских еще до Ляблинской Унии (1569 р.), в XIV,XV,XVI столетиях. Некоторые из них например Чоповские и Белоцкие, ссылались на грамоты еще более древние, пожалованные им от «достолавных русских князей», еще во времена удельного периода княжеской Руси».

Як правильно зазначає в своїй «Історії Чопович на Ірші» Ю.Кононученко-Чопівський: «Можливо, царський історик в цьому місці навмисне уникнув згадки про Велике князівство Древланське. Пояснити це можна тим, що Древланці були потужним осередком опору зароджуваної в ті древні часи династії Рюриковичів, від якої історики царського часу вели відлік початку народження Російської держави».

Там же, на стор.14, В. Антонович перераховуючи документи, які мали у свій час Древні Роди, що проживали на західній від ріки Дніпра стороні, зазначає: *«...1) Чоповские имели грамоты, выданные им еще удельными князьями русскими на право владения их землями; Игнат Чоп предьявлял эти документы великим князьям Александру (Великий князь Литовський з 1492 по 1506 рік, і король Польський з 1501 по 1506 рік) и Сигизмунду (Великий князь Литовський і король Польський з 1506 по 1548 рік) Казимировичам, которые подтвердили Чоповским права на земли и зачислили их в категорию земян, обязав их снаряжать «две службы земския военныя». Права эти были еще раз подтверждены Чоповским, Владиславом IV (Великий князь Литовський і*

король Польський з 1632 по 1648 рік). *«Во время восстания Хмельницкого, казаки заняв Овруцкий повет, истребили все попавшиеся им документы; замок Овруцкий, в котором хранились городские овруцкие книги, был также сожжен казаками. Таким образом, в числе прочих, пропали документы Чоповских... Чоповские заявили в 1682 году в актовые книги счет пропавших документов и представили аттестацию (удостоверение), подписанное всеми их соседями – о том, что последние действительно видели у Чоповских означенные документы; сь этой аттестацией Самуель, Андрей и Тимофей Чоповские отправились отыскивать копии своих документов в метрике коронной. Поиски их оказались успешными... Иоанн III (Ян III Собеський, король Польський і Великий князь Литовський з 1674 по 1696 рік), окончательно признал за ними шляхетское звание и подтвердил прежние великокняжеские грамоты»*(Ю.М. Кононученко. Історія Чопович ..., с.13-14).

Вище наведені докази стверджують також, що саме князь Чоп Древлянський отримав землю-нагороду та заснував рід та селище Чоповичі, а не його пізніший потомок Ігнат Чоп часів литовсько-польської залежності.

Подальша доля Чопович, Чопового Роду була пов'язана з перебуванням в складі Російської імперії та Радянського Союзу. Ці часи принесли Чопівцям багато проблем та випробувань. І тільки в умовах Незалежної України ми отримали можливість правдиво оцінити нашу історію, відновити добру пам'ять про наших героїчних предків. Це наша велика традиція та обов'язок.

Висновки:

1. Пропонуємо Раді Чоповицької громади обговорити та прийняти рішення щодо підготовки та встановлення пам'ятника засновнику Чопович князю Чопу Древлянському. Пам'ятник встановити в сквері, який назвати іменем видатного борця за Незалежність України Івана Адріановича Фещенко-Чопівського.

2. Затвердити проект пам'ятника, підготовлений під керівництвом професора Василя Баранівського (ескіз проекту пам'ятника додається).

3. Фінансування виготовлення та встановлення пам'ятника здійснюється за рахунок добровільних пожертв громадян (меценатів).

1. Барановський Віктор Михайлович

Перший Віце-Президент, Виконавчий директор МГО «Земляцтво Житомирян», м. Київ

2. Баранівський Василь Федорович

доктор філос. наук, професор, академік АНВО України, академік УАПН, заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри суспільних наук ВНЗ «Національна академія управління», м. Київ

3. Баранівський Михайло Миколайович

доктор с-г. наук, професор, професор НАУ, м. Київ - Біла Церква

4. Бех Володимир Павлович

доктор філос. наук, професор, академік УАПН, заслужений діяч науки і техніки України, проректор НПУім. М.Драгоманова, м. Київ

5. Брицун-Ходак Микола Іванович

історик, видатний дослідник древлянського краю, Київ

6. Васянович Олександр Олександрович

кандидат істор. наук, заступник директора з наукової роботи Державного наукового центру захисту культурної спадщини від техногенних катастроф, м. Київ

7. Дученко Борис Андрійович

історик, смт. Чоповичі (с. Пристанційне) Малинський район Житомирської області

8. Кононученко-Чопівський Юрій Миколайович

краєзнавець, дослідник, смт. Чоповичі, Малинський район Житомирської області

9. Лісовський Петро Миколайович

доктор філос. наук, професор, професор МАУП, м. Київ - Чоповичі

10. Скуратівський Микола Григорович

сучасний письменник, етнограф, м. Малин - Тишів

11. Тимошенко Василь Іванович

кандидат історичних наук, Почесний краєзнавець України, м. Малин.

12. Томашевський Андрій Петрович

кандидат істор. наук, старший науковий співробітник Інституту археології НАН України, м. Київ

13. Ткаченко Василь Миколайович

доктор істор. наук, професор, академік УАПН та АПН України, член-кореспондент НАПН України, Засл. діяч науки і техніки України, м. Київ

14. Фещенко Василь Іванович

скульптор, Народний художник України, м. Житомир

15. Черкас Борис Володимирович

доктор істор. наук, ПНС Інституту історії НАН України, м. Київ

10 липня 2019 року

Зазначимо, що всі названі діячі підтримали Звернення (12-підписом, 3-онлайн). Я особисто зустрівся з кожним з них, обговорив Звернення і отримав підтримку.

Після подання Звернення постало питання формування макета, визначення скульптора, пошуку фінансів тощо. Для створення макета

скульптури я вивчив численні історичні матеріали, варіанти пам'ятників, особливості озброєння та облаштування тогочасних воїнів-лицарів. Скажу, що в сучасній історіографії дуже мало художніх спроб показати облік князя, воїна древлянського війська. З цього питання я також радився з відомими істориками та фахівцями України. Зокрема гарні поради я отримав від академіка В. Барана, науковців В. Бега, М.Брицуна-Ходака, В.Тимошенка, А.Томашевського, В. Ткаченка, Б. Черкаса. Думаю, що ми обрали оптимальний варіант, який враховує історичний фон (подію), статус князя-воєводи Чопа, наші можливості та побажання.

Ще з однією "помилкою" я не можу погодитись, яка поширена в деяких ЗМІ, що макет пам'ятника виконав Василь Феценко. Він знав та підтримував ідею проекту, Я показував йому особисто фото-рисунок проекту пам'ятника, він нічого суттєвого не додав, але був дописаний у співвиконавці пам'ятника десь за місяць до відкриття за проханням скульптора-виконавця з Коростишева Віталія Рожика, коли пам'ятник вже був готовий. За станом здоров'я займатися пам'ятником Василь Іванович просто вже не мав змоги. До підготовки макету пам'ятника був суттєво задіяний скульптор із Житомира Сергій Давидовський, який за моїми рекомендаціями, поданими ескізами підготував перший варіант макету і подав його в пластеліні (див. фото).

Я оцінив такі макети як недосконалі, оплатив роботу та звернувся до фахівців Академії мистецтв України з проханням вдосконалити макет пам'ятника. Знову оплатив роботу. Що з цього вийшло: див. фото.

І такий варіант пам'ятника нас не зовсім задовольняв. Хоча й з цим варіантом у мене було чимало експериментів. Зверніть увагу на шлем князя. На всіх варіантах пам'ятника шлем різний. І це має значення. Потрібно було підібрати шлем найбільш вірогідний для нашого князя Чопа Древланського. Проводив консультації та дослідження з цього питання. Але не задовольняла й прогнозована ціна пам'ятника, була надто високою.

Я прийняв рішення шукати іншого скульптора і знайшов його в м. Коростишеві.

І знайшов дуже вдало. Їм став Заслужений художник України Віталій Миколайович Рожик. Чудовий скульптор, чудова людина! Він чудово зрозумів нашу ідею та змісел. Ми приїхали в Коростишев втрьох: Філоненко Михайло Миколайович, Феценко Василь Іванович та Я. За моїми ескізами проекту та згідно закону на моє ім'я оформили замовлення на виконання пам'ятника. Я зателефонував Рудченку Миколі Миколайовичу та попросив його підтримати виконання проекту. Він обіцяв забезпечити матеріал на постамент. Це робило замовлення дешевшим. Я зробив авансовий внесок на виконання проекту. Справа пішла.

Важливою була підтримка голови Чоповицької громади Філоненка Михайла Миколайовича.

Таким чином реальним виконавцем нашого замислу став відомий скульптор України з м. Коростишева Віталій Миколайович Рожик.

Пам'ятник було виготовлено та встановлено за кошти меценатів – благодійників.

Фото 1.

Фото 2.

Десь у листопаді 2019 року макет пам'ятника княю Чопу був доставлений з Коростишева в Чоповичі для його огляду та визначення місця встановлення. Макет, підготовлений Віталієм Рожиком, ми одобрив, місце встановлення визначили (де пам'ятник і був потім встановлений).

На фото 1. Народний художник України Фещенко Василь Іванович та заслужений художник України Віталій Миколайович Рожик поряд з макетом пам'ятника.

На фото 2. Народний художник України Фещенко Василь Іванович та академік, доктор наук Баранівський Василь Федорович поряд з макетом пам'ятника.

(Фото з мобільного телефону).

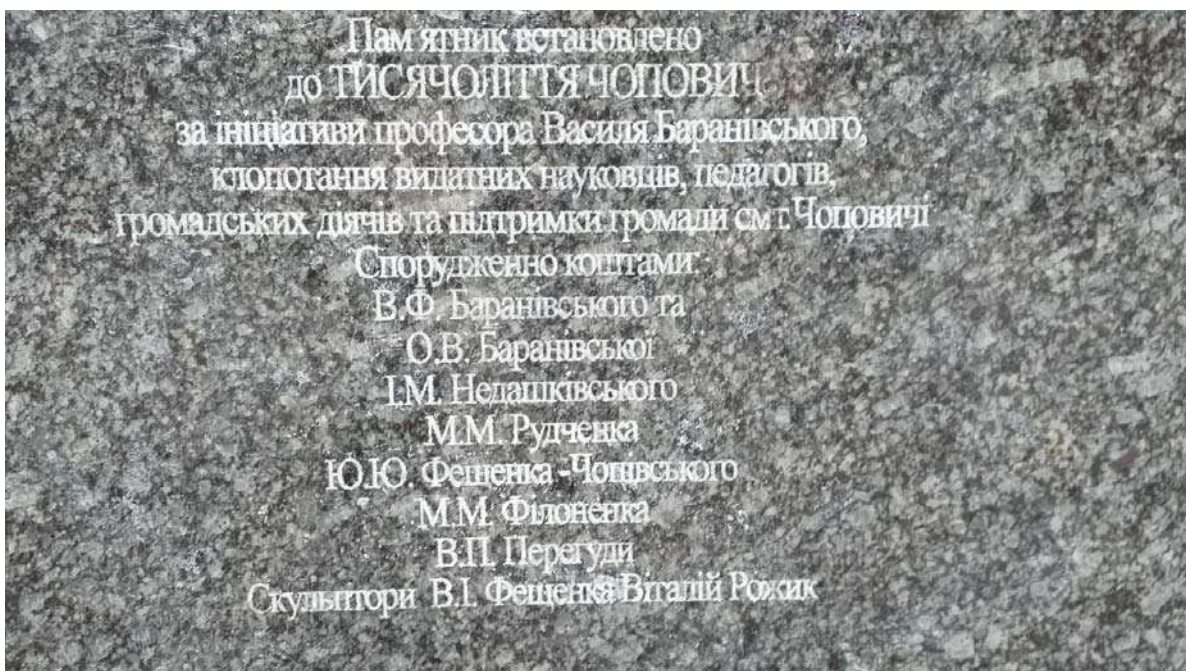
Як відбувався процес виконання замовлення? Проблем та хвилювань було чимало.

Проблеми в основному полягали в забезпеченні фінансування проекту. Я розумів, що потрібно подавати приклад. У людей грошей зайвих не було. В країні – криза. Зі своїх, також доволі скромних сімейних резервів, з пенсії та заробітної плати я з дружиною Оленою Владиславівною профінансував десь біля 70% проекту. Вийшов на зв'язок з Фещенко-Чопівським Юрієм Юрієвичем, нашим земляком (Вашингтон), який також підтримав проект. Привіз гранітну глибу для постаменту Рудченко Микола Миколайович. Зробили певний внесок земляки: Філоненко М.М., Недашківський І.М., Перегуда В.П. та Дученко Б.А.. Нажаль більше пропозицій не поступило, хоча я

й робив певну рекламу проекту та звертався до людей за підтримкою. Дякуючи Богу, ми зібрали необхідну суму грошей для завершення проекту.

Так відбувався процес виготовлення пам'ятника в Коростишеві.

За моєю, обгрунтованою та узгодженою з керівництвом громади пропозицією, на тильному боці постаменту викарбувано цей текст.

Тисячолітній вік Чопович визначено приблизно. Але, вважаємо, що він реально є більшим. Знаємо, що місто Коростень відзначило своє 1300-річчя. Науковці вважають, що йому також більше років (можливо як Києву). В часи Древянського князівства Чоповичі були форпостом, що прикривав Іскоростень від ворогів з південного сходу.

На підтримку пам'ятника мною була проведена певна агітаційно-пропагандистська робота в ЗМІ та безпосередньо перед мешканцями смт Чопович. Важливо було щоб громада Чоповців зрозуміла та підтримала встановлення символічного пам'ятника своєму родоначальнику та засновнику селища. Я особисто, за підтримки голови громади, десь за рік, під час святкування Дня Чопович звернувся до громадян із закликом підтримати встановлення пам'ятника.

Потім разом з головою громади п. Михайлом Філоненком ми провели зустріч з активом селища, під час зустрічі ідея пам'ятника була в основному підтримана. Правда, під час обговорення, поданого мною проекту пам'ятника, відбулася дискусія щодо бороди князя Чопа (дехто вважав, що князь в ті часи не мав бороди. Під час виконання пам'ятника бороду трохи зменшили, але все ж залишили). Вчитель Чоповицького ліцею В. Ходаківський пробував стверджувати, що Чоповичі мають не 1000 років, а 500, посилаючись на думку науковця з Києва Б. Черкаса. Я негайно з прибуттям до Києва зустрівся з Борисом Черкасом в Інституті історії НАН України та проінформував його про дискусію щодо часів заснування Чопович. Він підтримав наше Звернення до голови громади щодо встановлення пам'ятника та навіть допоміг мені у визначенні шлема князю Чопу. Після зустрічі з Борисом Черкасом я на своїй сторінці в Фейсбучі негайно проінформував про нашу розмову з ним чоповців (з доступом всіх бажаючих). «Шановні земляки! Вчора мав зустріч та бесіду в Інституті історії НАН України з доктором історичних наук, провідним науковим співробітником Інституту Борисом Черкасом. Він категорично заперечив слова, наведені Ходаківським Віталієм Петровичем з посиланням на нього щодо походження князя Чопа та історії Чопович. Заяви Ходаківського не підтвердились. Виникає запитання: Який сенс вчителю історії ліцею було вводити в оману громаду Чопович та створювати проблему нам – поважним науковцям України?». Очевидно, що такий вчитель історії не красить Чоповицький ліцей.

Під час активу всі інші присутні підтримали встановлення пам'ятника князю Чопу Древланському, як засновнику Чопович в сквері селища.

Крім того я підготував для чопівців та гостей селища до відкриття пам'ятника привітальні листівки (500 шт.) та інформаційний бюлетень «Князь Чоп Древланський», присвячений історії князя Чопа, Роду Чопів та селища Чопович.

ЩИРО ВІТАЄМО

жителів та гостей
Чоповицької громади
з відкриттям пам'ятника
засновнику селища
Чоповичі князю
Чопу Древланському

Голова Чоповицької
селищної ради

Михайло Писочко

В.Ф. Баранівський, доктор наук, професор, академік

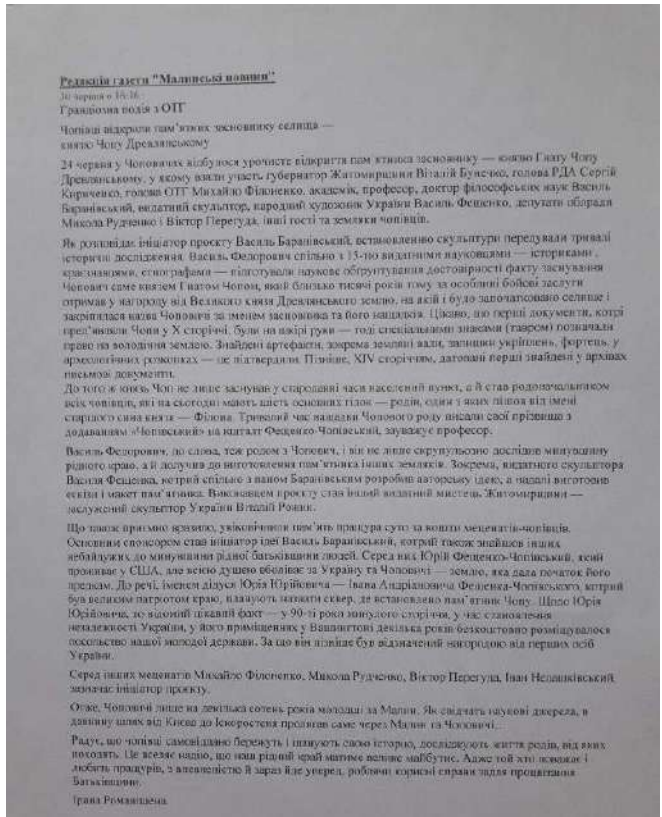
Князь Чоп Древланський

(Коротка історія та пояснення щодо походження князя Чопа та Роду Чопів)

Князь Чоп – князь-воєвода Великого князівства Древланського (VI-X століття). За особливі бойові заслуги він отримав від Великого князя Древланського землю - нагороду, котру, за переказами, об'їхав на коні за день та на якій і було започатковано селище, за яким, з часом, і закріпилася назва Чоповичі за іменем засновника та його нащадків.

Династія князя Чопа, його нащадки пройшли славетний та героїчний шлях боротьби за свої права та гідність. Їх права підтверджені численними документами Києворуської, Литовсько-Польської та Російсько-імперської доби. В наукових історичних працях авторитетних авторів (В. Антонович, М. Брицун-Ходак, Ю. Кононученко, В. Тимошенко, В. Ткаченко, А. Томашевський та ін.) стверджується, що Чопи пред'являли документи, зроблені на шкірі, ще в древланські часи отримані засновником роду князем Чопом (X ст.). Надалі, під тиском державної бюрократії Речі Посполитої, особливо царської Росії в підтвердженні прав на Чоповичі враховувався факт наявності першого письмового документа на ім'я Гната Чопа (XIV ст.) – праправнука засновника Чопович князя Чопа Древланського (початкові документи втрачені під час пожежі Овруцького замку). В документах Речі Посполитої, які збереглися в архівах, всі чопівці, що потрапляли в них, писалися під одним прізвищем Чопівський. Після 1793 року при доказі права на російське дворянство, наведені в «Деле о дворянстве рода Чоповских» (РДІА) родоводи виводяться родом Гната Чопа відповідно до вимог правил царської Росії – показати наявність документу. Тривалий час нащадки Чопового роду писали свої прізвища з

додаванням «Чопівський». (Наприклад, Феценко-Чопівський). Російський та радянський уряд заборонив такі прізвища, нащадки таких людей найчастіше переслідувалися радянською владою.

Успішному відкриттю пам'ятника князю Чопу Древлянському сприяли також Малинські районні газети «Соборна площа» та «Малинські новини». За рекомендацією п. Василя Тимошенка кореспондентки цих газет Антоніна Глущенко та Ірина Романішена підготували чудові статті присвячені цій події. (Див. фотокопії сторінок газет з повідомленнями). За що їм дуже вдячний.

Відкриття пам'ятника відбулося 24 липня 2020 року. Під час відкриття були присутні чимало почесних гостей та місцевих жителів. Працювали ЗМІ, радіо, телебачення. Серед почесних гостей був Голова Житомирської державної адміністрації пан Віталій Бунечко.

Урочистий захід щодо відкриття пам'ятника відкрив голова Чоповицької об'єднаної територіальної громади п. Михайло Філоненко. Пан Михайло привітав гостей та запросив до відкриття пам'ятника професора Баранівського Василя Федоровича та присутнього на заході Народного художника України Феценка Василя Івановича. (Рожик В.М. перед відкриттям пам'ятника захворів та не зміг приїхати).

Далі пан Михайло підкреслив велике значення для селища Чоповичі події, що відбувається та зазначив, що підготовка і встановлення пам'ятника засновнику Чопович князю Чопу Древлянському відбулася, головне, завдяки ініціативі та зусиллям нашого земляка професора Баранівського Василя Федоровича. Після цього ініціатору пам'ятника він вручив Подяку від Чоповицької селищної Ради.

Професор Баранівський В.Ф. подякував за нагороду, привітав присутніх з подією, відзначив роль Голови громади, активу Чопович, науковців, громадських діячів, скульптора та меценатів у підготовці та встановленні пам'ятника.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
13.09.2016 № 818

Чоповицька селищна рада
(найменування юридичної особи)

Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ 04346250

Акт приймання-передачі основних засобів

(місце складання)

Найменування юридичної (фізичної) особи, що передає основні засоби	Найменування юридичної (фізичної) особи, що приймає основні засоби	Інвентарний (номесклатурний) номер	Кількість	Первісна (переоцінена) вартість	Сума	Номер документа		Дата складання	
						1		20.08.2020	
						за одиницю	всього	Рік випуску (вобудови)	Номер паспорта
Професор Баранівський Василь Федорович	Чоповицька селищна рада		1	30000,00	30000,00	-	-	2020	-
Всього				30000,00	30000,00	-	-	-	-

На підставі наказу, розпорядження селищного голови М.М.Філоненка від «18» серпня 2020 р. № _____ проведено огляд пам'ятника князю Чопу Древланському (назва об'єкта(ів))

Місцезнаходження об'єкта(ів) у момент передачі (прийняття) вулиця Соборна

Коротка характеристика об'єкта(ів) пам'ятник виготовлений з граніту

Об'єкт технічним умовам відповідає _____ (вказати, що саме не відповідає)

Висновок комісії підлягає введенню в експлуатацію

Потім, як автор та замовник проекту, професор Баранівський Василь Федорович вручив голові Чоповицької громади пану Михайлу Філоненку Акт приймання-передачі пам'ятника громаді Чопович. Акт передачі був з вдячністю та під оплески присутніх на заході чопівчан та гостей прийнятий.

Виступає професор Василь Баранівський

Далі голова громади запросив до слова Почесного гостя Голову Житомирської державної адміністрації пана Віталія Бунечка.

У виступі він дав високу оцінку події, привітав Чопівців зі встановленням пам'ятника засновнику Чопівців князю Чопу Древліанському та побажав усім міцного здоров'я та нових успіхів.

До виступу були також запрошені почесні гості: Рудченко Микола Миколайович, Перегуда Віктор Петрович, Фещенко Василь Іванович та інші. Всі оратори позитивно оцінили факт встановлення пам'ятника засновнику Чопович князю Чопу Древланському, привітали з подією чоповців, відмічали активність та генеруючу роль у підготовці та відкритті пам'ятника професора Василя Баранівського.

Народний художник Василь Фещенко правильно підкреслив значення пам'ятника для розуміння того хто були дійсними хазяїнами на чопівській землі протягом століть. Але потім допустив помилку, за яку через певний час вибачався. Назвав засновником Чопович нащадка князя Чопа Древланського Гната Чопа, якому в 16-му столітті передали Чоповичі у володіння польські королі Речі Посполитої. Я критично віднісся до такого висловлювання з двох причин: 1. Воно хибно зменшувало історію Чопович та Роду Чопів десь на 500 років. 2. Це принижувало гідність нас, Чоповців-Древлан, давній предок яких князь-воєвода Чоп Древланський десь більше тисячі років тому на своїй землі заснував Рід та селище Чоповичі.

Зібрання громадян, у зв'язку з відкриттям пам'ятника, було завершено покладанням квітів від нащадків князя Чопа, земляків та гостей смт Чоповичі.

Вже з Києва, я на підставі отриманої інформації на подію, написав декілька постів на своїй сторінці в Фейсбуці.

1. 27 червня 2020 р. .

Поширено серед: _Публічно

З Чопович надходить інформація, що людям подобається пам'ятник князю Чопу Древлянському. Але мене, як науковця, бойового полковника, який звик боротися за істину турбує те, що не всі розуміють, що князь-воєвода Чоп отримав землю-нагороду за свої бойові заслуги в 10-му столітті, від Великого князя Древлянського князівства. Дехто свідомо чи не свідомо приписує цю подію нащадку Роду Чопів 16-го століття Гнату Чопу, якому уряд Речі Посполитої підтвердив право на володіння Чоповичами. Ця "помилка" має таку "підлість", що вкорочує історію Чопович аж на 500 років ! Звичайно, ми цього не можемо допустити.

Ще з однією "помилкою"я не можу погодитись, яка поширена в деяких ЗМІ, що макет пам'ятника виконав Василь Фещенко. Повідомляю, що він був включений у співвіконавці пам'ятника десь місяць тому за проханням Віталія Рожика, коли пам'ятник вже був готовий. За станом здоров'я займатися пам'ятником він вже не мав змоги. Шлях до реалізації замислу пам'ятника був нелегким: через серйозні наукові пошуки, консультації, пошуки спонсорів, скульпторів-виконавців тощо. Для кращого розуміння тим хто є аматором в історичній науці я наведу нижче копію Звернення відомих науковців та громадських діячів до голови Чоповицької громади з обгрунтованою пропозицією щодо встановлення пам'ятника князю Чопу Древлянському.

Між іншим, користуючись нагодою, я ще раз хочу щиро подякувати цим видатним патріотичним людям за розуміння та підтримку проекту. Як бачите, Ваше звернення до Голови Чоповицької громади успішно реалізовано. З повагою, професор Василь Баранівський.

67Инна Зайко, Wolodj Grech та ще 65

14 коментарів

18 поширень

2.Вчора з Житомира мені зателефонував Василь Іванович Фещенко. По-суті вибачався за допущене ним помилкове трактування історичних джерел пам'ятника князю Чопу Древлянському в інтерв'ю даному ним одному з телеканалів Житомира. Підтвердив наше обгрунтування князя Чопа Древлянського (X ст.) як засновника Чопович. Ми також знайшли спільне розуміння багатьох інших проблем сучасного життя в Чоповичах та Україні.

Хочу привернути увагу шановних читачів ще до одного звернення до мене в Фейсбуці.

Yri Yrenko

Ми навіть не уявляємо яких зусиль приклав до цієї дуже корисної, та потрібної справи, Кононученко Юрій Миколайович. Згадайте це ім'я , він заслужив!

Василь Федорович Баранівський Yri Yrenko. Юрію Миколайовичу ми дійсно маємо дякувати за його цікаву працю "Історія Чопович на Ірші" Я пропагував цю працю та використовував під час обгрунтування історії Роду Чопів та необхідності встановлення пам'ятника засновнику Чопович князю Чопу Древлянському. Пропоную всім чопівцям обов'язково прочитати цей твір. Водночас зазначу, що Юрій Миколайович не брав участі ні в обгрунтуванні, ні в організації, ні в фінансуванні проекту пам'ятника.

Загалом, після встановлення мам'ятника, ми отримали багато відгуків, привітань, пропозицій від земляків, друзів та просто зацікавлених осіб. В цілому всі вони були сфальні, позитивні. Особливо зацікавлено відгукнулася молодь. Наведу приклад свого письма із переписки з відносно молодими, але амбітними хлопцям з Чопович-Малина:

«Хлопці-земляки! Це добре, що ви зацікавились історією рідного краю, селища Чоповичі. Знаю, що в школі та університеті вам не давали правдивої історії про історію нашого краю,

особливо древлянські часи. Цей період майже не досліджувався і був під певною забороною. Даже інститут Історії НАН України ще не добрався серйозно до цієї теми. Тому зрозумілим є рівень викладання історії в школах (Чоповицькому ліцеї) та ВНЗ, де взагалі ці проблеми не вивчаються. А звідси і ваш рівень підготовки. Потрібно шукати, перенавчатися та досліджувати самостійно. Я вже робив і надалі буду робити зусилля щодо зміни підходів до висвітлення історії, зокрема в Чоповичах. Але це часом не так легко зломати стару систему. У мене особисто є цікаві статті по історії Чопович, Роду Чопів. Але є праці й інших істориків, археологів, в яких ви можете знайти відповіді на поставлені запитання».

До будівництва, розбудови Чопович, відновлення її історії долучаємо й нашу діаспору. Найбільш відомим та надійним нашим земляком став Юрій Юрійович Феценко-Чопівський, державний, політичний діяч, бізнесмен, меценат із США (Вашінгтон). А головне – щирий патріот України. Родинні корені його з Чопович. Його дід Феценко-Чопівський Іван Адріанович був державним діячем України часів УНР (20-ті роки 19 ст.), також видатним вченим-металургом. На початку Другої світової війни був заарештований радянською владою, засланий до Сибіру, де і помер в 1952 році.

Феценко-Чопівський Ю.Ю. – почесний гість Чопович. 19.05.2021р.

Юрій Юрійович був одним із меценатів, що допомогли у спорудженні пам'ятника нашому спільному предку князю Чопу Древлянському. Мав бажання приїхати на відкриття пам'ятника. Але із-за епідемії коронавірусу не зміг. Провідав Чоповичі разом з дочкою Алексою 19 травня 2021 року щоб побачити на власні очі край, з якого вийшов його рід. Юрій Юрійович Фещенко-Чопівський доволі відома постать. Він очолює потужний будівельний концерн у Вашингтоні, є президентом фундації родини Чопівських, а також одним із спонсорів української програми при Стенфордському університеті. У 1992 році, на початку діяльності посольства України в США, виділив у своєму офісі робочі кімнати, надав технічну допомогу і сприяв тому, щоб посольство розпочало реальну роботу зі встановлення політичних та економічних зв'язків із США та відновлення співпраці з українською діаспорою Америки.

За ініціативи професора Василя Баранівського в громаді прийнято рішення сквер, в якому встановлено пам'ятник засновнику Чопович князю Чопу Древлянському, назвати іменем Фещенко-Чопівського Івана Адріановича. Його онук Юрій Юрійович готовий надати фінансову підтримку облаштуванню скверу.

Під час перебування в Чоповичах Юрій Юрійович оглянув пам'ятник та поклонився князю Чопу Древлянському, відвідав дитячий садочок, що будувався, побував у Чоповицькому ліцеї, ознайомився з процесом навчання дітей. Ми всі разом (Він, його донька Алекс, Михайло Філоненко, Я (автор розділу), пані Шевченко В. М.) оглянули пам'ятник князю Чопу, територію майбутнього скверу. Пан Юрій надав конкретні пропозиції щодо облаштування скверу, обіцяв допомогу та приїхати на час його відкриття.

Нажаль, на даний час реалізація намічених планів щодо облаштування скверу з різних об'єктивних та суб'єктивних причин призупинилася. Але підготовчі роботи ведуться, а голова громади пан Михайло запевняє, що в наступному році сквер буде відкрито для громадян та гостей Чопович.

Післямова

Пишу післямову ще дещо хворим (третьої місяць лікуюсь від перенесеного мікроінсульту), але розумію що ніхто крім мене не завершить цієї роботи. Іноді пригадую слова своєї рідної тітки Філоненко Ганни, яка все життя прожила в Новобратському (що входить до Барвінок та Чопович) та й померла там на 83 році життя десь років десять тому. Вона дуже боляче реагувала на той безлад, який творився в Україні, у Барвінках в 80 – 90 роки та казала нам, молодшим чоловікам: «Хлопці! Ви грамотні та молоді, робіть щось! Не дайте загинути нам та Україні!» Ось і роблю, що в моїх силах, як більш грамотний (все-таки доктор наук, професор) для своїх родичів та земляків.

Як фахівець з історії, ідеології та виховної роботи добре знаю, що без усвідомлення людьми історії свого краю, своїх національних цінностей не буде патріотизму, любові до рідної землі, до Батьківщини. А патріотизм – це велика сила! Вже є суттєві позитивні зрушення в цьому, оживають Барвінки, відроджуються Чоповичі, зростає свідомість, бойовий дух людей. Але ще чимало є тих, хто залишає рідний край, їдуть світ за очі від своєї землі, будувати життя іншим народам, країнам. Такі люди не зовсім розуміють наслідки своїх дій для себе та країни.

Сучасна війна з Росією з особливою силою показала нам-українцям значення інформації, інформаційної складової в цій війні. Найперш, правдивої інформації про наш рід, історію, про наших не завжди доброзичливих сусідів тощо.

Саме такі завдання прагнув виконати, по силі своїх можливостей, автор пропонованої праці. В її трьох розділах наголошено та обґрунтовано, що:

1. Тривалий час історія древлян, Древлянського князівства, селища Чопович за різних історичних обставин замовчувалася, знищувалася чи викривлялася. Особливо негативну роль відігравали підлеглисть древлян варяжській владі Києва, котра була агресивною щодо древлян, Литовсько-Польській держави, Російській та Радянській імперії, котрі також були не зацікавлені в її правдивому висвітленні.

2. Численні історичні джерела, артефакти (залишки укріплень тощо), давні перекази, історичні архіви, наукові розвідки підтверджують стародавність селища та його заснування князем-воєводою Чопом Древлянським. Про отримання князем Чопом Древлянським документів на Землю-нагороду підтверджують також багато відомих істориків (В. Антонович, М. Брицун-Ходак, С. Бондаренко, А. Томашевський, Ю. Кононученко, В. Тимошенко та інші), а також численні спогади місцевих жителів, що ґрунтуються на переказах та легендах від старших поколінь.

3. Автор, спираючись на логічний та історичний методи дослідження, праці інших авторів, спростував помилкову думку, що назва селища походить від пізнішого нащадка князя Чопа Древлянського – Гната Чопа, який володів селищем, мав грамоти на володіння, видані Києво-Руськими, а, вірогідно, ще Древлянськими князями та які він представляв королю, Великому князю

литовському Сигізмунду I Старому (1.1.1467-1.4.1548р.), та Олександрю Казімировичам, які за нові воєнні заслуги Чопів підтвердили право на володіння Ігнатом Чопом селищем та видав грамоти, що продовжили право Чопів на володіння землями.

4. Перша письмова згадка про Чоповичі як село Овруцького повіту датується 1519 роком. Дехто із сучасних псевдоісториків намагається пов'язати з цією датою і заснування поселення Чоповичі. Але така думка з точки зору історичної правди та здорового глузду є хибною та шкідливою, так як фальсифікує історію, принижує гідність Чопович та Роду Чопів. Історія Роду Чопів та поселення Чопович має більш ніж тисячолітню історію, що є зрозумілим на фоні загальної історії Древланського краю, історії племені (роду) Чопів, історичних документів, легенд та численних спогадів місцевих жителів.

5. Об'єктивне знання історії Чопович свідчить про історичне, природне право Чоповців на свої землі та угіддя, що належали їм з прадавніх часів, ще до появи будь-яких церковних організацій, а тим більше московської православної церкви, що тривалий час підступно претендує на землі чопівців.

6. Велике значення має інформація про родове дерево Чопів. Саме представники гілок Чопового Роду та тих, хто були включені в їх кагал, створили основу чоповців (чопівців), що проживають і нині в селищі. На жаль дуже багато чоповців під впливом різних (часто неблагоприємних обставин) роз'їхались по світу, по інших територіях України. Багато чопівців загинуло під час війн, голодоморів, репресій, примусових переселень, що відбувалися в різні часи, особливо в роки радянської влади.

7. Надіємось, що був цікавим та переконливим розділ про встановлення пам'ятника князю Чопу Древланському в Чоповичах. Історія князя Чопа дещо легендарна, романтична, але правдива. Тому що логічно, історично обґрунтована. Пам'ятник Чопу – символ етнічної, культурно-історичної єдності та гідності нашого роду та племені – саме так бачили його призначення ініціатор, автори, меценати та виконавці. Надіємось, що так його сприймають усі чоповці (чопівці).

8. Об'єктивний, правдивий показ історії Чоповичів, князя Чопа Древланського слугує їх авторитету, об'єднанню, патріотичному вихованню молоді.

9. Не маємо права заспокоюватись. Перед чоповцями, місцевою владою стоїть завдання увіковічити пам'ять про Чоповичі, про видатних земляків, їх діяльність та вклад в розвиток економіки, науки, культури, освіти, в зміцнення обороноздатності держави.

Слава Україні! Слава Чоповичам!

Героям Слава!

Додаток 1

Пам'ятники Великому князеві Древланському Малу в Коростені та князеві Чопу Древланському в Чоповичах

Додаток 2

Християнські Великі князі Руські, Литовські і королі Польські, що підтверджували родові Привілеї і Право на Землю Києво – Русів Чоповичів

Києво -Руська княгиня Ольга (Хельга) Християнська. Княжила в 945 - 964 роках.

Києво -Руський князь Святослав Ігоря син Християнський. Княжив в 964 - 972 роках.

Києво -Руський князь Ярополк Святослава син Християнський. Княжив в 972 - 978 роках.

Києво -Руський князь Володимир Святослава син Християнський. Княжив в 978 - 1015 роках.

Києво -Руський князь Ярослав Мудрий Володимира син Християнський. Княжив в 1015 - 1054 роках.

Вітовт (лит. *Vytautas*; 1350 — 27 жовтня 1430) — великий князь литовський 3 (1392—1430), князь городенський (1370—1382, 1383—1430); король гуситів у 1422—1427 (обраний на Чаславському сеймі 1422 року). Представник литовської династії Гедиміновичів. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Вітовт>

Олександр (лат. *Alexander*, пол. *Aleksander Jagiellończyk*, лит. *Aleksandras Jogailaitis*;

5 серпня 1461 — 19 серпня 1506) — Великий князь Литовський, Великий князь Русі (1492—1506), король Польщі, пан і дідич Русі (1501—1506)^[1]. Представник литовської династії Ягеллонів. https://uk.wikipedia.org/wiki/Олександр_Ягеллончик

Сигізмунд I (1 січня 1467 — 1 квітня 1548) — король польський і Великий князь Литовський, Господар і Спадкоюмець Русі з династії Ягеллонів (з 1496 року), переможець [Тевтонського](#) [ордену](#) (1519-1521). https://uk.wikipedia.org/wiki/Сигізмунд_I_Старий

Сигізмунд II Август (лат. *Sigismundus Augustus*, пол. *Zygmunt August*, заст. укр. *Жикгимонтъ Августъ*; 1 серпня 1520 — 7 липня 1572) — король польський, великий князь литовський, володар і спадкоюмець Русі (1548—1572). Перший монарх Речі Посполитої. Останній представник династії Ягеллонів на троні. https://uk.wikipedia.org/wiki/Сигізмунд_II_Август

Владислав IV (пол. *Władysław IV*, швед. *Vladislav*; 9 червня 1595 — 20 травня 1648) — король польський і Великий князь Литовський, Великий князь Руський (1632—1648). Титулярний король Швеції (1632—1648) і цар Московський (1610—1634) Представник шведської династії [Ваза](#). https://uk.wikipedia.org/wiki/Владислав_IV_Ваза

Ян III Собеський (пол. *Jan III Sobieski*; 17 серпня 1629, Олесько — 17 червня 1696) — монарх Речі Посполитої, король польський, Великий князь Литовський, Великий князь Руський з 1674 року, великий коронний маршалок з 1665 року, польний гетьман коронний з 1666 року, великий коронний гетьман з 1668 року. https://uk.wikipedia.org/wiki/Ян_III_Собеський

Август II Фрідріх, також **Август II Сильний** ([нім.](#) *August II der Starke*, [пол.](#) *August II* травня 1670 — 31 січня 1733) — король Речі Посполитої (1697–1706, 1709–1733), курфюрст Саксонії (Фрідріх-Август I з 1694).
https://uk.wikipedia.org/wiki/Август_II_Фрідріх

Додаток 3

Найбільш відомі люди – вихідці з Чопович

З Чопович походять відомі науковці, педагоги, політичні та громадські діячі: родина І.А. Феценка-Чопівського — видатного державного діяча УНР, вченого-металурга; відома дитяча письменниця Л.М. Письменна (в її честь на фасаді місцевої школи встановлена пам'ятна дошка); заслужений діяч мистецтв, народний художник УРСР С.А. Кириченко (1911 — †1988) (на його честь встановлено пам'ятну дошку на фасаді місцевої школи); В. І. Прокопенко (25.09.1927 — †20.07.2002) – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України; доктор філософських наук, професор М.В. Дученко (04.09.1931 — †22.04.1988); В.І. Феценко – відомий скульптор, народний художник України; В. Ф. Баранівський – доктор філософських наук, професор, заслужений працівник освіти України, відмінник освіти України, академік Української Академії політичних наук, академік Національної Академії наук вищої освіти України, полковник; М.М. Рудченко – народний депутат України (2,6 скл.), голова Житомирської облдержадміністрації (2001-2004 рр.), заслужений працівник сільського господарства України; В.М. Мойсієнко – керівник Служби з питань помилювання при Секретаріаті Президента України (2005-2009 рр.); проректор по виховній роботі Житомирського технологічного університету, кандидат історичних наук, доцент О.І. Дідківська (1995-2000 рр.) та ін.

Автор: Баранівський Василь Федорович –

доктор філософських наук, професор, академік НАНВО України, академік УАПН, Заслужений працівник освіти України, Відмінник освіти України, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов ВНЗ «Національна академія управління», м. Київ.

**Редактор та упорядник : докт. філос. наук, професор, академік
Баранівський В.Ф.**

**Відповідальний технічний редактор та комп'ютерна верстка –
Баранівська О.В.**

Баранівський В.Ф. Князь Чоп Древянський – засновник Чопович (історія та міфи): монографія.

К.: Вид-во ТОВ «Альфа-Пік», 2021. 64 с.

ISBN 978-966-1670-41-7

Підписано до друку 20. 10. 21р. Формат 60+84/16

Друк офсетний. Папір офсетний.

Умов. друк. арк. 3,0.

Наклад 200 прим.

Надруковано:

Вид-во ТОВ «Альфа-ПК»

ISBN 978-966-1670-41-7